

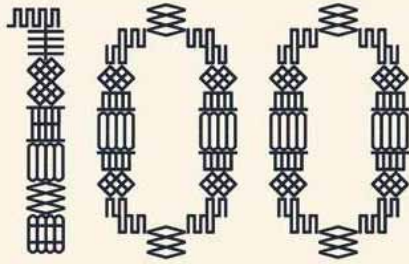
TAUTINIŲ bendrijų 2017 naujienos Nr. 4 (63)

Jono Paršėlino nuotr.

Lietuvos tautinių mažumų kultūros paveldo objektai. Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčia

Atkurtai Lietuvai

2018 m. vasario 16 d. švęsime istorinę datą – Lietuvos valstybės atkūrimo 100-ąsias metines. Tai didelė visų Lietuvos tautų šventė, nes įvairių tautų atstovai dalyvavo valstybės atkūrimo, kovojo už jos nepriklausomybę savanorių gretose, tvirtino jos valstybingumą, įnešė svarų indėlį į šalies ekonomiką, mokslą, kultūrą, meną.

p. 21

Apie „vilko vaikus“, vokiečių našlaičius iš Rytų Prūsijos, klajojusius po Lietuvos kaimus ir miškus pokario metais, dabar kalbama atvirai. Išleista prisiminimų knyga. Sukurta filmų. Vilniuje veikia Vokiečių bendrija „Edelweis-Volfskinder“, vienijanti šio tragiško likimo žmones.

p. 16

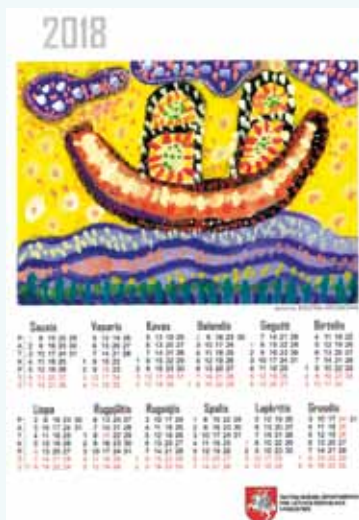
Rugsėji Lietuvos paštas į apyvartą išleido Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenei skirtą pašto ženklą „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Žydai“. Naujajame pašto ženkle vaizduojama menora (septynšakė žvakidė, judaizmo simbolis) su inkorporuotu Gediminaičių stulpų motyvu. Ženklas išleistas 40 tūkst. egzempliorių tiražu, jo nominalo kaina – 0,94 euro. Pašto ženklą sukūrė litvakė Viktorija Sideraitė Alon.

p. 12

Šiomet Lietuvos ir Lenkijos karaimų bendruomenėms buvo pristatytas naujas 2017–2018 metų karaimų kalendorius. Šiame sieniniame spalvotame kalendoriuje pažymėtos karaimų liturginių metų šventės ir progos. Naujame kalendoriuje pristatoma viena linksmiausių pernai vykususių karaimų švenčių – traketės Natalijos Robačevskytės ir vilniečio Anatolijaus Ešvovičiaus vestuvės.

p. 19

Tautinių mažumų departamentas prie LRV išleido 2018 metų kalendorių, skirtą romams. Malonu paimti į rankas didelio formato, ant puikaus kreedinio popieriaus atspausdintą leidinį. Kiekvienam mėnesiui skirtas atskiras lapas, kurį puošia romų vaikų piešiniai. Be to, kalendoriuje trumpai supažindinama su Lietuvos romų istorija.

p. 8

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE PRIE LRV

Kaip turėtų būti reprezentuojama tautinių bendruomenių istorija	2
Teigiamai vertino	2
Lankėsi žiniasklaidos atstovai	2
Tarėsi Rytų Lietuvos mokytojų sąjungos atstovai	3
Seminare – apie narkomanijos prevenciją	3
Seminaras tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojams	3
Paskaitos apie Lietuvos istoriją ir kultūrą	3
Baigiamasis projekto renginys	3

AKTUALIJOS

Seime iškilmingai paminėta Tarptautinė tolerancijos diena	4
Seimo Žmogaus teisių komiteto nariai lankė romus	6
Premijos už tarpkultūrinio dialogo skatinimą – televizijos žurnalistams	7
„Pontos“ kviečia dialogui	7
Premijos už mokslo darbus	8
Kalendoriuje – romų vaikų piešiniai	8
Parodoje – unikalūs karaimikos leidiniai	9
Vilniuje atidengta atminimo lenta baltarusių poetui J. Kolasui	10
Paroda „25-eri graikų metai Lietuvoje“	11
Pašto ženkluose – Lietuvos tautinės mažumos	12
Įamžino totorių jaunuolio žygdarbį	13
H. Malewski, J. Rumša. Lietuvos lenkų mokslininkų draugijos pirmininkas: prisimename praeitį, žiūrime į ateitį	
L. A. Kažukauskienė, J. Rumša. „Vilko vaikai“ prieglobstį rado Lietuvoje	16
G. Sitykovas. Poetas, bardas, vertėjas	18
Kauno armėnų bendrijos ansambliui „Hayrenik“ - 10 metų	19
Karaimų kalendoriuje – liturginės metų šventės	19
Lietuvos konsulo vizos gelbėjo įvairių tautybių žmonių gyvybes	20

ISTORIJA

E. Mažul. Lietuvos valstybės atkūrimas ir tautinės mažumos	21
--	----

NAUJOS KNYGOS

Buvo ir žydų teatras	26
Vilnius įkvėpė	26
Literatūrinio almanacho „Vingis“ sutiktuvės	27
Kodėl Lietuvos totoriai – puikus pavyzdys Ukrainai?	27

TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE

Ukraina: bus plečiamas mokymas valstybine kalba	28
---	----

SUMMARY	28
---------------	----

Tautinių mažumų departamente prie LRV

Kaip turėtų būti reprezentuojama tautinių bendruomenių istorija

Rugsėjo 7 d. Tautinių mažumų departamente vyko darbo grupės Lietuvos tautinių bendruomenių istorijos reprezentavimo koncepcijai parengti posėdis. Susitikime dalyvavo ir patirtimis bei idėjomis dalinosi Vytauto Didžiojo universiteto Politologijos katedros profesorius prof. dr. Šarūnas Liekis, Lietuvos istorijos instituto vyresnysis mokslo darbuotojas dr. Algimantas Kasparavičius, Vytauto Didžiojo universiteto Politologijos katedros prof. dr. Antanas Kulakauskas; Milersvilio universiteto (JAV) istorikas prof. Saulius Sužiedėlis; Klaipėdos

universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto mokslo darbuotojas dr. Hektoras Vitkus, Lenkijos instituto direktorius Marcin Łapczyński, projektų koordinatore Anna Pilarczyk-Palaitis, Lenkijos Respublikos ambasados atstovai bei tarptautinis ekspertas – Krokuvos Jogailos universiteto Istorijos instituto docentas habil. dr. Jakub Basista.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė pristatė susirinkusiems Lietuvos tautinių mažumų informacinio centro–muziejaus sukūrimo idėją, kuri įgyvendintų

Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.1.4 papunkčio darbo „Kultūros ir meno paslaugų įvairovei skirtos aplinkos ir būtinų sąlygų užtikrinimas, siekiant įdiegti sociokultūrinės naujoves, ištraukti į tautinės tapatybės formavimą bei tarpkultūrinio dialogo plėtojimą“ 5 veiksmą „Tautinių bendruomenių istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepcijos parengimas ir įgyvendinimas“.

Posėdžio metu aptartas koncepcijos parengimo veiksmų planas, diskutuota, kokie turėtų būti svarbiausi kuriamo informacinio centro akcentai ir juos vienijanti tema.

Teigiamai vertino

Rugsėjo 13 d. Tautinių mažumų departamento Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus vedėja Rasa Paliukienė ir Tautinių mažumų politikos analizės ir informacijos skyriaus vedėja Vaiva Vėželytė-Pokladova susitiko su Lietuvoje viešiniu Vokietijos Federacinės Respublikos vyriausybės atstovu imigracijos ir tautinių mažumų klausimais Hartmutu Košiku (Hartmut Koschyk). Susitikime buvo

aptarta Vokietijos ir Lietuvos tautinių mažumų situacija.

H. Košikas domėjosi Lietuvos tautinių mažumų padėtimi bei pasidalino išpūdziais po apsilankymo Klaipėdos Hermano Zudermano gimnazijoje bei Gėtės institute Vilniuje. Svečias pasidžiaugė, kad Lietuvoje vokiečių tautinei mažumai yra sudarytos geros sąlygos mokytis gimtosios kalbos bei puoselėti savo kultūrą.

2011 m. Lietuvoje gyveno 2 418 vokiečių tautybės asmenų, dauguma jų – Klaipėdoje ir Šilutėje, taip pat Tauragėje, Vilniuje, Kaune.

Lietuvoje veikia keturios vokiečių sekmadieninės mokyklos, kurias lanko apie šimtas vaikų. Mokyklas finansiškai remia Tautinių mažumų departamentas.

Vokietijoje yra penkios didžiausios tautinių mažumų grupės, tai danai, frizai, romai, sintai bei sorbai.

Lankėsi žiniasklaidos atstovai

Spalio 6 d. Tautinių mažumų departamente lankėsi grupė žurnalistų, priklausančių Europos dienraščių, leidžiamų mažumų ir regioninėmis kalbomis, asociacijai (MIDAS) (nuotr.). Tautinių mažumų departamento atstovai svečiams pristatė departamento veiklą ir apžvelgė tautinių mažumų situaciją Lietuvoje.

MIDAS buvo įkurta 2001 m., po daugiau kaip 10 tautinių mažumų žiniasklaidos priemonių vyr. redaktorių siūlymo dirbti bendrai visoje Europoje, siekiant koordinuoti bendras strategijas ir skatinti bendradarbiavimą informacijos keitimosi, spaudos bei rinkodaros srityse.

MIDAS jungia apie 30 žiniasklai-

dos priemonių iš Čekijos, Danijos, Ispanijos, Italijos, Kroatijos, Latvijos, Lietuvos, Rumunijos, Slovakijos, Suo-

mijos ir Šveicarijos. Lietuvai organizacijoje atstovauja dienraštis „Kurier Wilenski“, leidžiamas lenkų kalba.

Tarėsi Rytų Lietuvos mokytojų sąjungos atstovai

Rugsėjo 20 d. Tautinių mažumų departamente Rytų Lietuvos mokytojų sąjungos atstovai aptarė naujųjų mokslo metų aktualijas ir artimiausias sąjungos veiklas.

Sąjungos narius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė

dr. Vida Montvydaitė. Ji pristatė naujausias departamento iniciatyvas bei papasakojo apie nuveiktus darbus.

Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Informacijos analizės ir tarptautinių ryšių skyriaus vedėja Milda Petkevičiū-

tė supažindinto mokyklų atstovus su galimybėmis gauti jaunimo projektų finansavimą.

Rytų Lietuvos mokytojų sąjunga įkurta 2011 m. Steigiamojoje konferencijoje dalyvavo mokytojai iš dvidešimt septynių Vilniaus, Šalčininkų, Trakų rajonų ir Vilniaus miesto mokyklų.

Seminare – apie narkomanijos prevenciją

Spalio 11 d. Tautinių mažumų departamente vyko bendrosios narkomanijos prevencijos seminaras, skirtas specialistams, dirbantiems su romų bendruomene. Seminarą surengė Tautinių mažumų departamentas ir Romų visuomenės centras.

Seminarą vedė dr. Aušra Širvinskienė, Vilniaus priklausomybės ligų

centro direktoriaus pavaduotoja gydymo reikalams, Morgana Danielė, Vilniaus priklausomybės ligų centro ryšių su visuomene specialistė. Jo metu specialistai buvo supažindinti su priklausomybių bazinėmis žiniomis, aptarti pagrindiniai priklausomybių gydymo ir pagalbos principai, suteikta žinių apie psichoaktyvių me-

džiagų perdozavimą ir jo prevenciją, supažindinta su elgesio keitimo stadijomis ir savęs motyvavimo žingsniais.

Seminaro metu vyko dalyvių diskusija, moderuojama lektorių bei atvejų analizė, leisianti jo dalyviams pritaikyti teorines žinias ir mokytis taikyti konkrečius pagalbos organizavimo žingsnius konkrečioje situacijoje.

Seminaras tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojams

Spalio 12–13 d. Tautinių mažumų departamentas surengė seminarą tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojams „Tarpkultūrinis ugdymas ir istorinė atmintis Lietuvos valstybės atkūrimo 100-metį pasitinkant“.

Seminaro metu tautinių mažumų neformalaus ugdymo specialistams buvo skaitomi pranešimai apie tautinę istorinę atmintį, istorijos ir kultūros sąsajas, istorinės vaizdinės medžiagos pateikimą, pristatytas Pietryčių

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų projektas. Sekmadieninių mokyklų mokytojai pasidalino sukaupta patirtimi, buvo aptartos sekmadieninių mokyklų veiklos tobulinimo galimybės ir perspektyvos.

Seminare dalyvavo lenkų, rusų, vokiečių, romų, azerbaidžaniečių, totorių, baltarusių, ukrainiečių, žydų ir armėnų tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Alytaus, Druskininkų ir Visagino.

Lietuvoje veikia per 40 tautinių mažumų šeštadieninių (sekmadieninių) mokyklų, kurios suteikia galimybę tautinėms mažumoms mokytis gimtosios kalbos, istorijos, supažindina su tautine kultūra, tradicijomis, kultūros paveldu.

Dalyvavimas įgyvendinant tautinių mažumų neformaliojo švietimo priemones yra viena iš Tautinių mažumų departamento funkcijų. 2015-2017 m. sekmadieninių mokyklų projektų daliniam finansavimui iš valstybės biudžeto Tautinių mažumų departamentas skyrė 72 tūkst. eurų.

Paskaitos apie Lietuvos istoriją ir kultūrą

Siekdamas aktyviau ugdyti tautinėms mažumoms priklausančių Pietryčių Lietuvos regiono gyventojų pilietines ir sociokultūrinės kompetencijas bei bendradarbiaudamas su Kultūros politikos institutu, Tautinių mažumų departamentas spalio mėnesį pradėjo paskaitų ciklą „Pažinkime Lietuvos istoriją ir kultūrą“,

skirtą Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui paminėti.

Pietryčių Lietuvos savivaldybėse bus organizuojamos edukacinės programos keturiomis temomis: Pietryčių Lietuvos gyventojų kultūros poreikių ugdymas ir plėtojimas; valstybės istorinės ir kultūrinės atminties pažinimas ir puoselėjimas;

gyventojų asmeninės atsakomybės kaip socialinių negerovių prevencijos priemonės ugdymas; verslumo, išnaudojant regiono etninę įvairovę ir kultūrinę bei istorinę specifiką, skatinimas.

Paskaitas jau skaitė Kovo 11-osios akto signataras teisininkas Egidijus Bičkauskas, profesoriai Romualdas Grigas, Libertas Klimka ir kiti.

Baigiamasis projekto renginys

Lapkričio 23 d. Tautinių mažumų departamente prie LR Vyriausybės vyko Rytų Lietuvos mokytojų sąjungos organizuoto projekto „Istorija ir kultūra – neatsiejami“ baigiamasis renginys, kuriame dalyvavo Pietry-

čių Lietuvos mokyklų vadovai ir mokytojai.

Renginio metu lietuvių istorikas, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, profesorius Egidijus Aleksandravičius projekto dalyviams

skaitė paskaitą „Lietuvos istorijos iššūkiai Pietryčių Lietuvoje“.

Projekto metu organizuotas istorijos kabinetų konkursas, kuriame dalyvavo 15 lietuvių ir tautinių mažumų mokyklų.

Projektą dalinai finansavo Tautinių mažumų departamentas.

Seime iškilmingai paminėta Tarptautinė tolerancijos diena

Lapkričio 16 d. Seime vyko iškilmingas renginys, skirtas paminėti Tarptautinę tolerancijos dieną. Į jį atvyko nevyriausybinų tautinių mažumų organizacijų iš įvairių Lietuvos miestų ir rajonų, valstybinių institucijų, savivaldybių, akademinės, švietimo bendruomenės, visuomenės atstovų, politikų, užsienio šalių ambasadoriai, iš viso per 400 žmonių. Renginio globėjas – Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis.

Tolerancija – kiekvieną dieną

Sveikindamas renginio dalyvius, Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis pažymėjo, kad tolerancija Lietuvoje kitų tautybių, kurių šiandien yra daugiau kaip pusantro šimto, atžvilgiu turi ilgaamžes tradicijas.

„Kada kalbame apie vieną ar kitą žmogų, sakome „jis geras žmogus“. Ką mes turime pirmiausia omenyje? Pirmiausia tai, kad tas žmogus yra tolerantiškas. Jis leidžia mums būti savimi, pripažinti savo vertybes, turėti savo įsitikinimus“, - sakė Seimo vadovas.

Jis teigė, kad yra lankęsis įvairių konfesijų maldos namuose: sinagogoje, mečetėje, bažnyčioje. Ir visur buvo priimtas pagarbiai, nežiūrint, kad yra kito tikėjimo. „Tolerancija mus turi lydėti kasdien“, - teigė V. Pranckietis.

Seimo Pirmininkas įteikė Padėkos raštus Klaipėdos Tautinių kultūrų centro direktorei Jelenai Butkevičienei, Varėnos rajono totorių draugijos pirmininkei Liusei Gaidukevičienei ir Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkui Kęstučiui Zenonui Šafranavičiui.

„Tolerancija yra viena iš esminių demokratijos vertybių. Tautinių mažumų dalyvavimas valstybės gyvenime yra mūsų valstybingumo ir sėkmės pagrindas. Mūsų uždavinys – sukurti teises priemones, padedančias asmeniui puoselėti tautinį savitumą“, - kreipdamasis į renginio dalyvius, pažymėjo Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkas Valerijus Simulikas.

Tautinių bendrijų tarybos pirmininkės Guntos Rone nuomone,

daugiatautėje visuomenėje, kokia yra Lietuva, svarbu kurti pagarbos įvairioms kultūroms, konfesijoms, tolerancijos atmosferą. Savaime tai neatsiranda. Reikalingas kryptingas, nuoseklus darbas, supažindinant moksleivius, jaunimą, visuomenę su šalyje gyvenančių tautų istorija, kultūra, tradicijomis, kas turtina valstybės gyvenimą, daro jį įvairesnį ir įdomesnį.

„Po kelių mėnesių švėsime istorinę datą – Lietuvos valstybės atkūrimo 100-ąsias metines. Tai didelė visų Lietuvos tautų šventė, nes įvairių tautų atstovai dalyvavo valstybės atkūrimo tolaimais 1918-aisiais metais, kovojo už jos nepriklausomybę savanorių gretose, tvirtino jos valstybingumą, įnešė svarų indėlį į šalies ekonomiką, mokslą, kultūrą, meną“, - sakė G. Rone.

Tautinių mažumų departamento direktorė prie LRV dr. Vida Montvydaitė, sveikindama dalyvius, pažymėjo, kad renginys – tai padėka tiems kurie savo gyvenimą skiria tautinių santykių darnai.

„Mus visus vienija panašios ver-

Po apdovanojimų įteikimo

V. Pranciškis

tybės, pagarba kitoms kultūroms, tradicijoms ir mūsų valstybei. Būtent taip aš norėčiau traktuoti žodį „tolerancija“. Pagarba, o ne pakantumas, kaip dažnai interpretuojama“, - pabrėžė departamento vadovė.

Apdovanojimai – nusipelnusiems

Didelei grupei tautinių mažumų atstovų buvo įteikti departamento apdovanojimai, pareikštos padėkos už tarpkultūrinio dialogo, tarp etninių santykių darnos stiprinimą, pagarbos įvairioms kultūroms puoselėjimą.

Aukščiausias Tautinių mažumų departamento apdovanojimas - **Didysis garbės ženklas „Už nuopelnus“** – įteiktas pirmajai Tautybių departamento prie LRV generalinei direktorei, Lietuvos karaimų kultūros bendrijos garbės pirmininkei, žurnalistei, vertėjai, ambasadorei dr. Halinai Kobeckaitėi. Ji apdovanota už veiklą ugdant visuomenėje pagarbą visoms tautoms, už tarpkultūrinio dialogo ir tolerancijos skatinimą.

Didžioju garbės ženklu „Už nuopelnus“ apdovanotas Izraelio valstybės ambasadorius Lietuvoje Amiras Maimonas – už aktyvią veiklą Lietuvoje ir bendradarbiavimą su vietos savivaldos institucijomis, skatinant pagarbą Holokausto aukoms ir domėjimąsi Lietuvos žydų bendruomenės kultūra.

V. Montvydaitė

Aukso Garbės ženklu „Už nuopelnus“ apdovanoti: Vilniaus universiteto profesorė Tamara Bairašauskaitė, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas, profesorius Adas Jakubauskas, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko pavaduotojas Motiejus Jakubauskas, nevyriausybinių organizacijų „Visuomeninė Rasų kapinių draugija“ pirmininkė Alicija Marija Klimaševska, Lietuvos ukrainiečių moterų sąjungos pirmininkė Tatjana Morgun, buvęs ilgametis Lietuvos-Lenkijos ir Lietuvos-Izraelio draugijų pirmininkas Pranas Morkus, Lietuvos edukologijos universiteto Rusų kalbos ir kultūros studijų centro direktorius Gendrikas Petkevičius, Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos direktorė, ilgametė Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimo tarybos narė Diana Stachnovič.

Sidabro Garbės ženklu „Už nuopelnus“ apdovanoti: Lietuvos lenkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkė Pranciška Abromavičiūtė, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius, Lietuvos latvių bendruomenės narė Velta Anužienė, Keturiasdešimties totorių kaimo bendruomenės pirmininkė Fatima Buinovska, Totorių kultūros centro direktorė Almira Parmaksizoglu, Šilutės rajono vokiečių kilmės gyventojų draugijos

G. Rone

„Heide“ pirmininkė Gerlinda Stungurienė, Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ buvusi ilgametė pirmininkė ir narė Liudmila Žalakevičienė-Pozdniakovienė.

Už aktyvią visuomeninę ir kultūrinę veiklą atminimo dovanomis – **vardiniais laikrodžiais** buvo apdovanoti: asociacijos „Slavų vainikas“ pirmininkė Tatjana Dvilevič, Klaipėdos savivaldybės Tautinių kultūrų centro projektų vadovė Tatjana Kononova, Visagino sentikių asociacijos pirmininkas Sergejus Kotovas, Lietuvos romų bendruomenės pirmininkas Išvanas Kvikas.

Tautinių mažumų departamento padėkos buvo įteiktos totorių, rusų ir žydų bendruomenių nariams, Eitminiškių ir Lentvario gimnazijų mokytojams. Taip pat šiemet pirmą kartą už išskirtinį dėmesį tautinių mažumų kultūros ir tapatumo išsaugojimui buvo pagerbtos valstybės ir vietos savivaldos institucijos: Užsienio reikalų ministerija bei Utenos rajono savivaldybė.

Pinigines premijas ir diplomus gavo žurnalistai Vitalijus Karakorskis ir Siarhei Haurylenka už tarpkultūrinio dialogo skatinimą bei baigiamųjų mokslo darbų tautinių mažumų tematika autoriai: Vilniaus universiteto magistrantė Kamilė Jagėlienė ir doktorantė Lina Leparškienė bei Vilniaus dailės akademijos studentė Anastasija Kodzisova.

TBN inf.

Seimo Žmogaus teisių komiteto nariai lankė romus

Žmogaus teisių komitetas (ŽTK) Tarptautinės tolerancijos dienos išvakarėse, lapkričio 15 d., surengė išvažiuojamąjį posėdį Romų visuomenės centre. Komitetas siekė išsiaiškinti, kokios problemos kyla užtikrinant pilnavertį romų bendruomenės dalyvavimą Lietuvos visuomenės gyvenime, kiek keičiasi visuomenės požiūris į romų tautybės žmones, kokių mastu diskriminacijos apraiškos yra nukreiptos į romus.

Posėdyje dalyvavo taboro gyventojai, savivaldybės, Tautinių mažumų departamento, Romų visuomenės centro, romų jaunimo atstovai.

Romai patiria visuomenės netoleranciją – net išsilavinusio romų jaunimo vengia darbdaviai; internete pasisakantys asmenys siūlo taborą sulyginti su žeme, o teisėsauga neįžvelgia neapykantos kurstymo; gyventojai romams nenori nuomoti būsto; policijos pareigūnai, atlikdami kratas tabore, gąsdina vaikus, niokoja turta – tai problemos, kurias igarsino romai ŽTK nariams. Romus žeidžia ir nekorektiškai organizuojamos ekskursijos į taborą, o taip pat sulaikymo metu į protokolą įrašoma tautybė. Dėl tautybės įrašymo protokole stigmatizuojami visi bendruomenės nariai. Žiniasklaidos atstovai, aprašydami padarytą įstatymo pažeidimą, nevengia paminėti, kad pažeidėjas romas, tuo tarpu kad pažeidėjas, pavyzdžiui, lietuvis – niekada nerašoma. Tokius skundus išklause komiteto nariai.

„Kaip beatrodytų romų jaunimas, kokį išsilavinimą beturėtų, susiduria su diskriminacija“, – kalbėjo Lietuvos romų bendruomenės pirmininkas Išvanas Kvikas. Tai patvirtino ir kovotojas už romų teises, dainininkas, organizacijos RIO (Romų intelektu-

Posėdžio metu

alų organizacija) vadovas Gopalas Michailovskis. Pastarasis pristatė jauną romę merginą, kuri darbdaviui nusiuntė gyvenimo aprašymą, dalyvavo telefoniniame interviu ir buvo informuota, kad yra priimta dirbti. Tačiau susidūrus akis į akį su darbdaviu, darbdavys netruko pareikšti, kad ką tik priėmė kitą darbuotoją ir laisvų darbo vietų nebeturi.

Neprisistatęs taboro gyventojas pasakojo, kaip tabore, atlikdami kratas, pareigūnai daužo ir niokoja visą turta. Ir tai daro vaikų akivaizdoje. „Štai – pareigūnų suniokotas pastatas, – pro langą į apgriuvusį statinį rodė vyras. – Jo rekonstruoti negalime, tai nelegalus statinys, o kur kitur gyventi šeima neturi“.

ŽTK narys Andrius Navickas domėjosi, ar žinant ko tabore esančiuose būstuose ieško pareigūnai, bendruomenė nesiima savireguliacijos priemonių. I. Kvikas atsakė, kad bendruomenė neturi vykdyti policijos funkcijų ir pritaria tam, kad policija darytų, ką privalo daryti. Tačiau policija, vykdydama savo uždavinius

turi gerbti žmogaus teises ir paisyti vaikų interesus.

ŽTK pirmininkas Valerijus Simulikas pažadėjo surengti bendrą policijos vadovų ir romų bendruomenės atstovų susitikimą bei aptarti, kaip vykdyti pareigą neviršijant įgaliojimų ir kaip bendruomenė turėtų prisidėti, kad romų vaikai nepatirtų baimių ir nematytų brutalaus elgesio pavyzdžių. V. Simulikas sakė, kad komitetas aiškinsis, ar organizuojamos tabore ekskursijos nepažeidžia romų bendruomenės narių orumo ir neprisideda prie neigiamo visuomenės požiūrio į romus. Bus domimasi kuo pagrįstas yra tautybės įrašymas į teisės pažeidimo protokolą, ir nesant aiškaus pagrindimo, bus reikalaujama išbraukti šią, sukeliančią prielaidas diskriminacijai, nuostatą. Taip pat komitetas domėsis, ar neapykantos tautiniu pagrindu kurstymas internete yra atpažįstamas teisėsaugos, ar pareigūnai pakankamai turi žinių apie saviraiškos ir žodžio laisvės ribas, kai pažeidžiamas teisių proporcingumo principas

ŽTK inf.

Premijos už tarpkultūrinio dialogo skatinimą – televizijos žurnalistams

Įvertino laidas

Šių metų Tautinių mažumų departamento prie LR Vyriausybės premija už tarpkultūrinio dialogo skatinimą paskirta lygiomis dalimis žurnalistui, redaktoriui, kino kūrėjui Vitalijui Karakorskiui – už originalumą ir netikėtų Lietuvoje gyvenančių tautų sąlyčio taškų atradimą kuriant televizijos laidą „J. Basanavičius ir Lietuvos žydai (pažymint daktaro J. Basanavičiaus 90-ąsias mirties metines)“ ir žurnalistui, televizijos laidų redaktoriui Siharhejui Haurylenkai – už

Atminimo dovana – departamento vardiniu laikrodžiu apdovanota laikraščio „Alytaus naujienos“ žurnalistė Aldona Kudzienė – už kokybišką žurnalistiką ir informacijos apie Lietuvos tautines mažumas sklaidą regionuose.

Premijos ir atminimo dovana įteikti lapkričio 16 d. Seime, pažymint Tolerancijos dieną.

Šiomet konkursui buvo pateikti 37 darbai: televizijos laidos, straipsniai, interviu.

S. Haurylenka

Konkursui – 10 metų

Pirmą kartą konkursas „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ buvo paskelbtas 2007 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vėliau tradiciją apdovanoti žurnalistus, labiausiai prisidėjusius prie tautinės tolerancijos, tarpkultūrinio dialogo skatinimo visuomenės informavimo priemonėse, tęsė Kultūros ministerija, o nuo 2015 m. – atkurtas Tautinių mažumų departamentas prie LR Vyriausybės.

Per dešimt metų premijas ar nominacijas yra gavę: LRT žurnalistai Virgijus Savukynas ir Olegas Kurdiukovas, žurnalo „Verslo klasė“ autorė Inga Liutkevičienė, už laidas „Žinių radijuje“ Dainius Radzevičius, naujienų portalo DELFI žurnalistai Natalija Zverko ir Mindaugas Jackevičius, internetinio portalo „Penki TV“ žurnalistė Indrė Valantinaitė, „Pūko TV“ žurnalistė Justina Lasauskaitė ir dienraščio „Lietuvos žinios“ žurnalistė Goda Ambrasas.

TBN inf.

V. Karakorskis

išskirtinį dėmesį Lietuvos tautinių mažumų kultūrai ir baltarusių kalbos puoselėjimą kuriant kultūros ir istorijos televizijos laidų ciklą „Kultūrų kryžkelė. Vilniaus sąsiuvinis“.

Skatina tarpkultūrinį dialogą

Premija skiriama už tarpkultūrinio dialogo skatinimą ir sklaidą visuomenės informavimo priemonėse. Ją siekiama išrinkti ir pagerbti straipsnio (-ių), radijo arba televizijos laidos (-ų), skatinančios (-ių) įvairių tautinių grupių tarpkultūrinį dialogą, Lietuvos tautinių mažumų kultūrų sklaidą, kovą su tautine, rasine diskriminacija ir etnine neapykanta autorių (-ius), savo darbą viešinusį (-ius) Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo priemonėse; skatinti tautinių santykių darną ir tarpusavio pagarbą visuomenėje.

Konkursinius darbus vertina ir premijos laimėtoją departamento direktoriui teikia vertinimo komisija, sudaryta iš komunikacijos profesionalų, žurnalistų bei tautinių bendruomenių atstovų.

„Pontos“ kviečia dialogui

Rugsėjo 15 – 17 d. Tautinių bendrijų namuose vyko tarptautinė konferencija „Šiaurės Atėnai: kultūrų dialogas tarp Rytų ir Vakarų“. Jos rengėjas – Graikų bendruomenė Lietuvoje „Pontos“. Pranešimus skaitė mokslininkai iš Baltarusijos,

Ukrainos, Lietuvos ir kitų šalių. Diskusijose konferencijos dalyviai, tarp kurių buvo tautinių bendrijų atstovų, grupė Vilniaus miesto tarybos narių, pažymėjo, kad dialogas skirtingų kultūrų žmonėms padeda geriau pažinti vieniems kitus, plečia

pažinimo ribas, padeda išvengti konfliktų.

Konferencijos tema – tęstinis bendruomenės projektas. „Jį pradėjome 2004 m. Kitų metų konferencija, kuriai jau pradėjome ruoštis, bus skirta Lietuvos valstybės atkūrimo 100-osioms metinėms“, - sakė „Pontos“ pirmininkas Georgios Macukaitovas.

TBN inf.

Premijos už mokslo darbus

Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigta Akademinė taryba išrinko 2017 metų baigiamųjų mokslo darbų tautinių mažumų tematika konkurso laimėtojus. Lapkričio 16 d. Seime pažymint Tolerancijos dieną, jiems įteikti diplomai ir piniginės premijos.

Konkurso laimėtoja 2-oje nominacijos grupėje tapo Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto absolventė Kamilė Jagėlienė už apgintą baigiamąjį magistro studijų darbą „Žydų kultūros paveldo reprezentavimas ir recepcija Lietuvoje: Aukštaitijos regiono atvejis“.

Konkurso laimėtoja 3-oje nominacijos grupėje tapo Lina Leparskienė už Vilniaus universitete Lietuvių literatūros ir tautosakos institute apgintą daktaro disertaciją „Trakų lokalinio pasaulio refleksijos žmonių pasakojimuose“.

Specialiąją vertinimo komisijos premiją Akademinė taryba skyrė Vilniaus dailės akademijos auklėtinei Anastasijai Kodziszovai už apgintą baigiamąjį bakalauro darbą, kūrybinį projektą „Mano močiutė gimė Mogiliove, aš Vilniuje“.

Taip pat buvo nuspręsta įteikti padėkas visų premijas laimėjusių absolventų darbų vadovams.

Pretenduoti į Tautinių mažumų departamento premiją galėjo Lietuvos ir užsienio aukštųjų universitetinių mokyklų bakalauro, magistro ar doktorantūros studijų absolventai, kurie šiemet apgynė tautinių mažumų studijų srities baigiamąjį mokslo darbą arba tautinių mažumų aspektus plačiai nagrinėjo ir integravo kitos tematikos baigiamajame mokslo darbe. Konkurse dalyvavo darbai, įvertinti ne mažesniu nei 8 balu.

„Baigiamųjų mokslo darbų tautinių mažumų tematika konkursas organizuojamas siekiant paskatinti aukštųjų universitetinių mokyklų studentus domėtis Lietuvos tautinėmis mažumomis ir įvairių studijų kryptių mokslo darbams rinktis su tautinėmis mažumomis susijusias temas. Lietuvos tautinių mažumų tematika yra įdomi daugeliu aspektu, ją nagrinėja istorikai, sociologai, politologai, filologai, kultūrologai, menotyrininkai ir t.t. Tautinių

Akademinės tarybos prie Tautinių mažumų departamento posėdis

mažumų departamentas net tik remia ir skatina akademinę domėjimąsi tautinėmis mažumomis, bet ir pats aktyviai bendradarbiauja su mokslininkais – mums svarbus akademinis požiūris ir kritinė mintis, galintys paskatinti į tam tikrus klausimus pažvelgti giliau“, – sakė departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Piniginės premijos dydis vienam premijos laimėtojui už bakalauro studijų baigiamąjį darbą – 300 eurų, už magistro studijų baigiamąjį darbą – 500 eurų, o už apgintą daktaro disertaciją – 1000 eurų. Taip pat gali būti skirta ir 300 eurų dydžio specialioji vertinimo komisijos premija.

TMD inf.

Kalendoriuje – romų vaikų piešiniai

Tautinių mažumų departamentas prie LRV išleido 2018 metų kalendorių, skirtą romams. Malonu paimti į rankas didelio formato, ant puikaus kreidinio popieriaus atspausdintą leidinį. Kiekvienam mėnesiui skirtas atskiras lapas, kurį puošia romų vaikų piešiniai. Be to, kalendoriuje trumpai supažindinama su Lietuvos romų istorija. Štai kai kurios šio teksto eilutės.

Manoma, kad romai Lietuvoje pasirodė apie XV a. vidurį, kai per Baltarusiją atkeliavo iš Lenkijos. XVII – XVIII a., kaip liudija dokumentai, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje

buvo gana gausi romų bendruomenė.

Nepriklausomoje Lietuvos Respublikoje (1918 – 1940) romai turėjo lietuviškus pasus, tačiau privalėjo gyventi tuose valsčiuose kuriuose buvo registruoti. Tarpukariu ėmė ryškėti romų sėslėjimo tendencijos. Sėsliai gyvenančių romų vaikai pradėjo lankyti pradžines mokyklas.

Kaip pažymima kalendoriuje, Antrasis pasaulinis karas negrižtamai pakeitė romų gyvenimą Lietuvoje. Nacių okupacijos metu romai buvo viena iš skaudžiausiai nukentėjusių Lietuvos gyventojų grupių. 1941 m. birželio – gruodžio mėn. vykdytos spontaniškos klajojančių romų žudy-

nės. Romai buvo gaudomi, įkalinami kalėjimuose, vežami į Pravieniškių koncentracijos stovyklą. Iš čia tinkami darbai romai buvo deportuojami į koncentracijos stovyklas Vokietijoje ir Prancūzijoje arba dirbo vietoje, netinkami darbams – sušaudomi.

Iš kalendoriaus sužinome, kad Lietuvoje gyvenantys romai priklauso trims skirtingoms romų grupėms, kurias patys romai vadina nacijomis. Istorinė ir pati gausiausia mūsų šalies etninė grupė save vadina *litóvska* (*litovitka*, *litoucka*) *roma* (Lietuvos romai). Jai dėl gyvenimo būdo, paprotinės teisės normų bei vartojamo dialekto panašumo taip pat priskirtini Vilniaus

krašto romai, save vadinantys *polska roma* (Lenkijos romai). Taip pat Lietuvoje gyvena *kotliarai*, o pasienyje su Latvija – *lotfitka roma* (Latvijos romai). Litovska roma ir lotfitka yra katalikai, tuo tarpu po karo iš Moldavijos atvykę *kotliarai* – stačiatikiai.

Svarbiausios romų šventės – krikštynos ir vestuvės. Taip pat svarbu romams tinkamai palaidoti mirusį gimnaitį. Per šeimos ir didžiąsias metų šventes – Kalėdas, Velykas – romai stengiasi susiburti, taip stiprindami bendruomeninius saitus.

Tautinių mažumų departamentas remia romų kultūrą ir tradicijas, skatina tarpkultūrinį dialogą ir siekia visapusiškos romų integracijos į Lietuvos visuomenę.

Departamentas tęsia tradiciją – leisti kalendorius tautinių mažumų

tematika. Pirmą kartą toks kalendorius - 2014-ųjų metų – buvo išleistas Kultūros ministerijos, kuri tada buvo atsakinga už tautinių mažumų reikalus. Jame buvo pavaizduoti tautinių mažumų atstovai, pasipuošę savo tautiniais rūbais. 2015-ųjų metų kalendorius, taip pat išleistas Kultūros ministerijos, buvo skirtas Lietuvos tautų kulinariniam paveldui. 2016 m. estafetę perėmė atkurtas Tautinių mažumų departamentas prie LRV. Jis išleido kalendorių, kuriame pristatytos kai kuriose Lietuvos bibliotekose esančio tautinių mažumų spausdinto paveldo knygos. 2017-ųjų metų kalendorius buvo skirtas Lietuvos tautinių mažumų sakralinio paveldo objektams, t. y. įvairių konfesijų maldos namams.

autorė LUIZA UCAEVA

Sausis

P	1	8	15	22	29
A	2	9	16	23	30
T	3	10	17	24	31
K	4	11	18	25	
P	5	12	19	26	
Š	6	13	20	27	
S	7	14	21	28	

Gruodis						
P	4	11	18	25		
A	5	12	19	26		
T	6	13	20	27		
K	7	14	21	28		
P	1	8	15	22	29	
Š	2	9	16	23	30	
S	3	10	17	24	31	

Vasaris						
P	5	12	19	26		
A	6	13	20	27		
T	7	14	21	28		
K	1	8	15	22		
P	2	9	16	23		
Š	3	10	17	24		
S	4	11	18	25		

SAUSIO 1 D. PIRMAJI NAUJŲJŲ METŲ DIENA

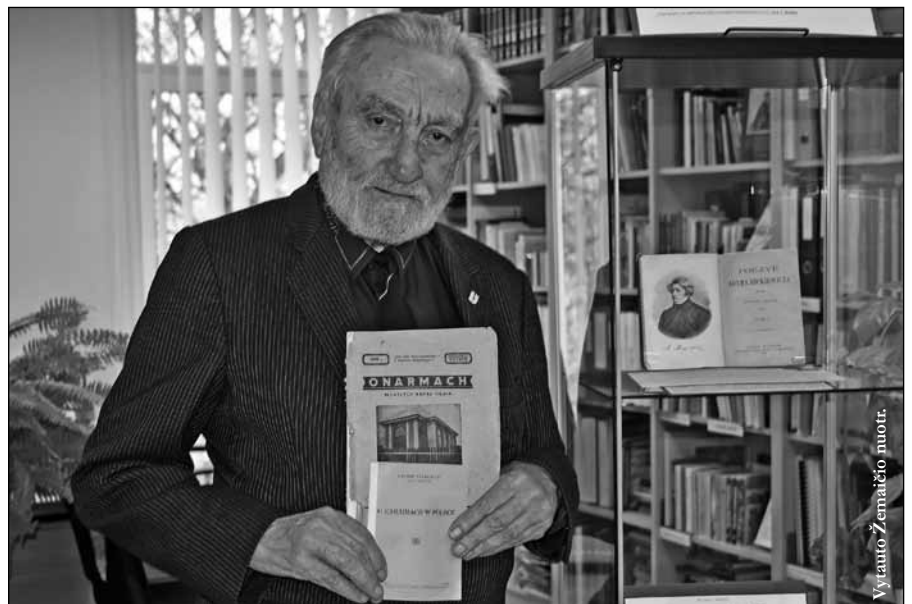
TBN inf.

Parodoje – unikalūs karaimikos leidiniai

Praėjusį rudenį Trakų viešiosios bibliotekos lankytojai turėjo progos susipažinti su unikaliais karaimikos leidiniais, kuriuos bibliotekai padovanojo trakietis karaimas Romualdas Tinfavičius.

Ekspozicijoje buvo pristatytas itin retas tarpukario Lietuvoje, Panevėžyje, 1939 m. išleistas vienkartinis iliustruotas leidinys karaimų kalba „Onarmach“ („Pažanga“). Iš viso buvo išleisti trys šio leidinio numeriai: 1934 m., 1938 m. ir 1939 m. Jį leido Lietuvos karaimų draugija Panevėžyje. Tai 40-ties puslapių žurnalas, skirtas viso pasaulio karaimams ir tuo metu siuntinėtams visoms karaimų bendruomenėms Lenkijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, JAV, Egipte.

Žurnale gvildinama karaimų istorijos ir kultūros tematika, pristatoma karaimų poetų A. Zajančkovskio, S. Kobeckio, A. Šyšmano, Š. Lopato kūryba. Išspausdintas išsamus straipsnis apie talentingą Trakuose gimusį ir Panevėžyje gyvenusį karaimų draugijos steigėją, anksti tragiškomis aplinkybėmis žuvusį ka-

R. Tinfavičius daug metų domisi ir renka senus leidinius

raimų poetą Š. Lopatą (1904–1923). Leidinyje išspausdintas J. Maleckio į karaimų kalbą išverstas Maironio eilėraštis „Trakų pilis“.

Žurnale yra ir daugiau įdomių publikacijų. Jame išspausdintas Danieliaus Čaprocko pasakojimas apie Prancūzijoje tuo metu gyvenusį ir atstovavusį šios šalies komandai Europos krepšinio pirmenybėse

Kaune 1939 m. karimą Aleksandra Katlamą (1910–1990). Antrojo pasaulinio karo metais A. Katlamo kovėsi prieš nacių Šarlio de Golio pasipriešinimo gretose, apdovanotas Prancūzijos Garbės legiono ordinu, medaliais.

Leidinio kronikos skyrelyje informuojama, kad Lietuvos vyriausybė Panevėžio kenesos rekonstrukcijai (nu-

griauta sovietmečiu) skyrė 2400 litų. Dėkojama prezidentui Antanui Smetonai, pridėdamas ir privačių aukotojų sąrašas.

Vienas iš žurnalo „Onarmach“ redaktorių buvo panevėžietis poetas Mykolas Tinfavičius (1912–1974), redagavęs leidinį nuo 1934 m. Jam einant redaktoriaus pareigas buvo išleisti du numeriai. M. Tinfavičius dėstė Trakų pedagoginėje mokykloje, dirbo teisėju, advokatu, įsteigė karaimikos sekciją prie Trakų istorijos muziejaus.

Kitas labai retas parodoje eksponuotas leidinys – Simono Firkovičiaus (1897–1982), trakiečio, karaimų dvasininko, rašytojo, mokytojo, poeto, išleista 20-ties puslapių pažintinio turinio knygelė apie

karaimus lenkų kalba „O karaimach w Polsce“ („Lenkijos karaimai“). Ji išleista Vilniuje 1938 m.

Nedidelės apimties leidinyje pateikta daug informacijos apie karaimus. Skaitytojas supažindinamas su karaimų sąvokos etimologija, karaimų kilme, religija, istorija bei atsiradimu Lietuvoje ir Lenkijoje, išvardijamos karaimų paplitimo vietos to meto šių dviejų šalių miesteliuose ir pasaulyje. Plačiau pristatomos Trakų, Lucko, Haličo, Vilniaus karaimų bendruomenės, aprašoma Trakuose kelis šimtmečius esanti Karaimų gatvė, nusakoma jos ir Trakų pilies tiltų strateginė reikšmė, kurių apsauga patikėta karaimams dar nuo Vytauto Didžiojo laikų.

Kitose leidinio skyreliuose apžvelgiama karaimų materialinė kultūra – virtuvė ir tradiciniai patiekalai, ūkinė veikla, supažindinama su folkloru, bažnytine organizacija ir kt.

Be minėtų leidinių karaimikos tematika, parodos ekspozicijoje pristatoma unikali, vieno įrišimo dviejų tomų (518 p.) Adomo Mickevičiaus knyga lenkų kalba, išleista 1898 m. Varšuvoje.

„Esame dėkingi Romualdai Tinfavičiui už dovanotus retus spaudinius bibliotekai bei galimybę dalį asmeninės bibliotekos retų leidinių parodyti mūsų skaitytojams“, – sakė Trakų viešosios bibliotekos vyr. bibliografė Rasa Selickaitė.

TBN inf.

Vilniuje atidengta atminimo lenta baltarusių poetui J. Kolasui

Lapkričio 9 d. Vilniuje, Trakų ir Pylimo gatvių sankirtoje, ant Vilniaus Gedimino technikos universiteto Kūrybinių industrijų fakulteto pastato sienos atidengta atminimo lenta baltarusių poetui Jakubui Kolasui. Iškilmingoje atminimo lentos atidengimo ceremonijoje dalyvavo Vilniaus baltarusių bendruomenės nariai, Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos moksleiviai, užsienio šalių atstovybių diplomatai, svečiai iš Minsko, vilniečiai.

„Tai svarbus įvykis“

Lentoje lietuvių ir baltarusių kalbomis iškalti žodžiai: „Šiame pastate 1907 metais gyveno ir dirbo baltarusių poetas Jakubas Kolasas“. Čia buvo baltarusių laikraščio „Naš niva“ leidykla, kurioje literatūros skyriaus vedėju dirbo J. Kolasas. Šiame laikraštyje jis išspausdino savo pirmąjį eilėrašį. Šiame minimos 135-osios J. Kolaso gimimo metinės.

Iškilmingoje atminimo lentos atidengimo ceremonijoje kalbėjo Baltarusijos ambasadorius Lietuvoje A. Korolis, Vilniaus miesto savivaldybės atstovė R. Balčiūnienė, Vilniaus Gedimino technikos universiteto prorektorius A. Lavrinovičius, Valstybinio J. Kolaso literatūrinio-memoriali-

nio muziejaus (Minskas) direktorė Z. Komarovskaja, Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos mokytoja A. Baziuk.

Šios gimnazijos moksleiviai deklamavo J. Kolaso eiles.

„Tai labai svarbus įvykis daugia-kultūrio Vilniaus istorijoje, kur visada skambėjo įvairių tautų – rusų, baltarusių, žydų, lenkų, lietuvių – balsai. Atminimo lentos atidengimas patvirtina, kad šiame mieste buvo puoselėjamos įvairios kultūros. Vilniuje prasidėjo baltarusių tautinis atgimimas. Čia buvo išleisti pirmieji baltarusių laikraščiai, pirmosios baltarusių knygos, taip pat ir pirmosios baltarusių literatūros klasiko, baltarusių kultūros patriarcho J. Kolaso knygos“, – taip atminimo lentos atidengimą J. Kola-

J. Kolasas

sui vertino Gudų kultūros draugijos Lietuvoje pirmininkas Aliaksandras Adamkovichius.

Susijęs su Vilniumi

Jakubas Kolasas (baltarusiškai Якуб Колас) – baltarusių poetas, rašytojas, žurnalistas, naujosios baltarusių literatūros ir literatūrinės kalbos vienas iš pradininkų gimė 1882 m.

lapkričio 3 d. Akinčycų kaime, esančiame Minsko srityje, Baltarusijoje. Tikroji pavardė Kanstancin Mickevič (Канстанцін Міцкевіч).

1902 m. baigė Nesvyžiaus mokytojų seminariją, dirbo mokytoju.

Pradedant nuo 1906 metų, J. Kolaso gyvenimas ir kūryba susiję su Vilniumi. Rašė baltarusių kalba. Čia jis atspausdino savo pirmąjį eilėraščių „Mūsų gimtasis kraštas“, išleido pirmąjį eilėraščių rinkinį „Liūdesio dainos“ (Pesi žal'by, 1910) ir apsakymų rinkinį „Apsakymai (Apavjadanni, 1912).

J. Kolasas atidavė duoklę brangiam jo širdžiai miestui. Dvi dalys jo garsios poemos „Naujoji žemė“ „Dėdė Vilniuje“ ir „Ant Pilies kalno“ buvo skirtos Vilniui.

J. Kolasas yra ne tik naujos baltarusių literatūros pradininkas, bet ir naujos baltarusių literatūrinės kalbos kūrėjas.

Aktyviai bendradarbiavo Vilniuje ėjusiam baltarusių laikraštyje „Naša niva“, kuris buvo leidžiamas lotyniškai ir rusiškuoju šriftais (Nasza niwa, Наша ніва). Laikraštyje bendradarbiavo Vilniaus baltarusių inteligentijos žiedas - rašytojai Zmitrokas Biadulia, Maksimas Bohdanovičius, Aloiza Paškievič-Ciotka, Jakubas Kolasas, Janka Kupala, Vaclovas Lastauskis, Ivanas Luckievičius ir kiti.

Vilniaus priemiestyje, Pavilnyje, gyveno būsima J. Kolaso žmona M. Kamenskaja.

Po karo J. Kolasas palaikė aktyvius

Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos mokiniai ir mokytojai prie atminimo lentos J. Kolasui

kūrybinius kontaktus su Lietuvos rašytojais A. Žukausku, V. Pranckumi-Žilioniu, L. Gira, V. Mykolaičiu-Putinu, A. Venclova, E. Matuzevičiumi ir kt.

Į lietuvių kalbą J. Kolaso eilėraščiai pradėti versti XX a. ketvirtame dešimtmetyje. Apsakymų išspausdinta „Baltarusių prozos antologijoje“ (1949 m.). „Vagos“ leidykla 1962 m. išleido jo poezijos rinkinį „Oi jūs, godos godos...“, o 1980 m. - apysakų knygą „Gyvenimo platybėse. Liūnas“. Apysakas į lietuvių kalbą vertė Emilija Liegutė.

J. Kolasas mirė Minske 1956 m. rugpjūčio 13 d.

Naujojoje Vilnioje yra J. Kolaso gatvė.

Liudija giliai praeitį

Namui, ant kurio sienos atidengta atminimo lenta J. Kolasui, daugiau kaip pusė tūkstančio metų. Šis pastatas, prilaikomas dviejų atlantų, žinomas dar nuo XV amžiaus. Eustachijus Tiškevičius (1814 – 1873), Ligos ir Vilniaus senienų muziejaus įkūrėjas, čia laikė dalį savo archeologinių radinių.

1863 m. sukilimo prieš carinę priespaudą metu šiame name rinkosi Kosto Kalinausko vadovaujami sukilėliai.

Pastate veikė apygardos teismas, kuriame nuo 1884 m. iki 1898 m. advokatu dirbo Pranciškus Bohuševičius.

TBN inf.

Paroda „25-eri graikų metai Lietuvoje“

Lapkričio 22 d. Tautinių bendrijų namų Renginių salėje visuomenei pristatyta paroda „25-eri graikų metai Lietuvoje“. Ji skirta diplomatinių santykių tarp Lietuvos ir Graikijos atkūrimo ketvirčio amžiaus sukakčiai, minimai šiais metais. Lietuvos graikų draugija „Patrida“ parengė šią fotografijų parodą, siekdama parodyti tvarų ryšį tarp graikų, gyvenančių

Lietuvoje, kitų šalies tautų ir Lietuvos valstybės.

Dešimtyje parodos stendų pasakojama apie Lietuvos graikų draugijos veiklą nuo jos įsikūrimo iki šių dienų. Nuotraukose: „Patridos“ graikų kalbos mokyklos ir graikų vaikų sekmdieninės mokyklos auklėtiniai, ansamblio „Patrida“ dalyviai ir jų koncertai, Graikijos valstybinių ir nacionalinių

švenčių minėjimų akimirkos, draugijos narių įsimintiniausių susitikimų ir išvykų į Graikiją momentai.

Renginių vedė Lietuvos graikų draugijos „Patrida“ pirmininkė, Tautinių bendrijų tarybos narė Evelina Paulavičienė.

Parodos parengimą rėmė Tautinių mažumų departamentas ir Vilniaus miesto savivaldybė. TBN inf.

Pašto ženkluose – Lietuvos tautinės mažumos

Rugsėį Lietuvos paštas į apyvertą išleido Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenei skirtą pašto ženklą „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Žydai“.

Litvakų kultūrai atminti

„Toku būdu Lietuvos paštas visam pasauliui primena apie šalies tautines mažumas ir bendrijas. Tautinės mažumos ir bendrijos, gyvenančios mūsų šalyje, yra neatsiejama valstybės dalis. Jos su Lietuva susijusios ilgalaikiais istoriniais ir kultūriniais saitais. Tęstine pašto ženklų serija siekiame plėtoti tarpkultūrinį dialogą ir prisidėti prie artimesnio drauge gyvenančių tautų pažinimo“, – teigė Lietuvos pašto Komunikacijos grupės vadovas Tomas Bašarovas.

Naujajame pašto ženkle vaizduojama menora (septynšakė žvakidė, judaizmo simbolis) su inkorporuotu Gediminaičių stulpų motyvu. Ženklas išleistas 40 tūkst. egzempliorių tiražu, jo nominalo kaina – 0,94 euro.

„Plačiai atveriamė duris kiekvienam, norinčiam pažinti mūsų bendruomenės istorijos Lietuvoje ištakas. Glaudaus bendradarbiavimo su Lietuvos paštu rezultatas – išleidžiamasis pašto ženklas simbolizuoja, kad beveik 700 metų Lietuvoje gyvenanti žydų bendruomenė yra integrali lietuvių valstybės piliečių dalis. Lietuvos žydų tapatinimasis su Lietuvos istorijos simboliais atskleidžia esminį mūsų tapatybės dėmenį – Lietuva litvakams buvo, yra ir bus Tėvynė“, – kalbėjo Lietuvos žydų bendruomenės pirminkė Faina Kukliansky.

Pasak jos, rugsėjo 23-iąją, Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dieną, išleistu pašto ženklų pagerbta Antrojo pasaulinio karo metais sunaikinta Lietuvos žydų bendruomenė.

Prasminga ir lakoniška

Pašto ženklą žydų tematika sukūrė

litvakė V. Sideraitė Alon – Vilniaus dailės akademijos absolventė, diplomuota architektė-restauratorė. Didžiąją dalį gyvenimo dirbo architektūros bei interjero srityse, tačiau, kaip pati sako, tikrąjį pašaukimą – dizainą žydų tematika atrado 2010 m. įsidarbinusi Valstybiniame Vilniaus Gaono žydų muziejuje. Pirmasis Viktorijos projektas muziejuje buvo 2011 m. sukurta Samuelio Bako paroda „Gyvenimo stotys“, kuri buvo plačiai aptarinėjama žiniasklaidoje ir gerai įvertinta ne tik visuomenės, bet ir specialistų. Tolimesnė jos veikla apėmė kilnojamojų parodų dizainą, kurių sukurta visai nemažai, o pirmoji buvo skirta ORT'o istorijai Lietuvoje „Parengti gyvenimui“.

Paskutinė, sukurta šiais metais paroda, LR užsienio reikalų ministerijos užsakymu „Vienas amžius iš septynių. Lietuva. Lita. Lite“. Joje – naujas žvilgsnis į žydų vietą ir likimą Lietuvoje istorijos vingiuose. Paroda bus eksponuojama Lietuvos diplomatinėse atstovybėse užsienio šalyse. Lapkričio mėnesį ji pristatyta Čikagoje.

Iš architektūrinių V. Sideraitės Alon projektų – pernai atidarytos košerinės valgyklos-klasės Vilniaus choralinėje sinagogoje interjeras, antkapis-memorialas Sudervės žydų kapinėse perlaidotiems 700 Vilniaus žydų palaikams iš Šnipiškių kapinių.

Nuo 2014-ųjų metų Viktorija kuria žydiškus kalendorius. Jos sukurtas 2016/17 metų kalendorius L. Ivinskio kalendorių konkurse pripažintas geriausiu Lietuvoje.

Pagaliau pašto ženklų projektas – menora su integruotais Gedimino stulpais – atspindi glaudų istorinį

V. Sideraitė Alon

žydų ir Lietuvos valstybės ryšį.

„Ilgai galvojau kame gi išpausti litvako „antspaudą“ (ar pėdsaką) – žemėje, smėlyje, žolėje, akmenyje – viskas asocijuojasi su Holokaustu. O man norėjosi, kad tai būtų ne Holokausto ženklas. Tada prisiminiau žalvarinius „atminimo akmenis“ štolperšteinus, kurie neseniai buvo montuojami Lietuvos miestų grindiniuose šalia namų, kuriuose anksčiau gyveno garsūs žydai. Tai ir tapo prototipu, panaudotu pašto ženkle. Labai džiaugiuosi, kad Lietuvos paštas nutarė išleisti šį prasmingą ir lakonišką ženklą“, – sakė litvakė V. Sideraitė Alon.

„Tai nėra tik popierėlis“

„Į pašto ženklų leidybą kiekvienais metais įtraukiame vis daugiau visuomenės. Pernai iš gyventojų sulaukėme net kelių šimtų įvairių pasiūlymų,

kas turėtų būti pavaizduota 2017 metais leisimuose pašto ženkluose. Pašto ženklas nėra vien tik lipnus popierėlis ar siuntimo paslaugos apmokėjimo įrodymas. Tai – mūsų šalies, jos istorijos ir žmonių pasiekimų meno, kultūros bei mokslo srityse pristatymo pasauliui priemonė. Todėl kvietėme tapti kūrybiškai apipavidalintos per pašto ženklus skleidžiamos žinios apie Lietuvą autoriais“, – sakė Lietuvos pašto Rinkodaros ir komunikacijos departamento vadovė Rasa Kruopaitė-Lalienė.

Serija tęsiama

Rugsėji į apyvirtą išleistas pašto

ženklas „Lietuvos tautinės mažumos. Žydai“ yra antras, skirtas tautinėms mažumoms per pastaruosius keletą metų. 2014 m. buvo išleisti du pašto ženklai „Lietuvos tautinės mažumos. Karaimai“. Viename jų pavaizduotas Seraja Šapšalas (1873 – 1961) – pasaulinio garso mokslininkas-orientalistas, dvasinis ir pasaulietinis karaimų tautos vadovas, karaimų muziejaus įkūrėjas. Kitame pašto ženkle pavaizduoti karaimų maldos namai – Vilniaus kenesa. Ji yra sostinės Žvėryno rajone, Liubarto gatvėje. Šių pašto ženklų autorė – dailininkė grafikė Irma Balakauskaitė.

Lietuvos paštas į apyvirtą kasmet išleidžia 25 – 27 naujus pašto ženklus.

Juose įamžinamos įvairios istorinės sukaktys, asmenybės, išskirtiniai kultūros, technikos bei kulinarijos paveldo, gamtos objektai ir kt. Temas pašto ženklams atrinka Pašto ženklų leidybos komisija, kurią sudaro Susisiekimo ministerijos ir Lietuvos pašto atstovai, dailininkai, istorikai ir kitų sričių specialistai. Temas teikia minėtos komisijos nariai bei gyventojai.

Pašto ženklų ir pašto blokų leidybos planuojamų temų 2018 metais sąrašas – „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Totoriai“, o 2019 m. – „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Lenkai“.

TBN inf.

Įamžino totorių jaunuolio žygdarbį

Rugsėjo 29 d. Kaune ant Puodžių gatvėje esančio namo, pažymėtu 14-uoju numeriu, atidengta atminimo lenta totoriui Aleksandriui Tuhan-Baranauskui. Joje parašyta: „Šiame name 1920 – 1941 m. gyveno 1941-ųjų birželio sukilimo dalyvis Aleksandras Tuhan-Baranauskas. G. 1920 m. Žuvo 1941 m. birželio 23 d. Kauno jachtklube keldamas Lietuvos tautinę vėliavą“.

Patriotas buvo nušautas sovietinio kareivio. Jam buvo dvidešimt metų. Jaunuolį palaidojo musulmonų kapinėse prie Kauno mečetės. Atminimo lentos autorius – skulptorius Jonas Jagėla.

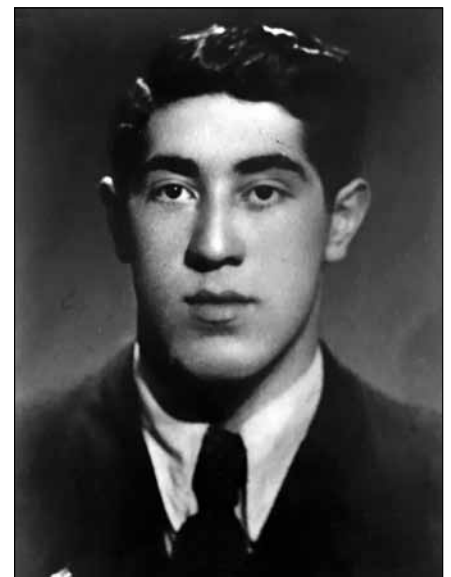
Aleksandro biografija labai trumpa. Jis gimė 1920 m. spalio 17 d. Motiejaus ir Zofijos Tuhan-Baranauskų šeimoje. Joje augo penki vaikai: Aleksandras, Jonas, Stepas, Marytė ir Tamara. Aleksandras priklausė jūrų

skautų organizacijai. Šeima iki 1944 m. gyveno name, ant kurio ir buvo atidengta atminimo lenta.

1944 m. liepos pradžioje Tuhan-Baranauskų šeima, bijodamas sovietų represijų, iš pradžių pasitraukė į Austriją, po to – į Italiją, o vėliau pateko į Didžiąją Britaniją, kurioje šeimos palikuonys gyvena iki šiol.

Atminimo lentos atdengimo ceremonijoje dalyvavo Lietuvos totorių bendruomenės nariai, Kauno miesto savivaldybės atstovai, A. Tuhan-Baranausko giminaičiai, kauniečiai.

Iškilmėse dalyvavo Seimo Pirmininkas Viktoras Prancietis. Jis kartu su Kauno apskrities totorių bendruomenės

A. Tuhan-Baranauskas

pirmininku Kęstučiu Zenonu Šafranavičiumi atidengė atminimo lentą. Muftijus Romas Jakubauskas perskaitė ištrauką iš šv. Korano. Seimo Pirmininkas apsilankė Kauno mečetėje, bendravo su vietos musulmonų religinės bendruomenės atstovais.

Vėliau Kauno igulos karininkų ramovėje vyko mokslinė-praktinė konferencija, skirta totorių išikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 620-osioms metinėms, veikė fotografijų paroda, koncertavo totorių saviveiklininkai.

TBN inf.

Atminimo lentos A. Tuhan-Baranauskui atidengimo ceremonijos metu. Kalba Kauno apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Kęstutis Zenonas Šafranavičius

Lietuvos lenkų mokslininkų draugijos pirmininkas: prisimename praeitį, žiūrime į ateitį

Lietuvos lenkų mokslininkų draugija (LLMD) gyvuoja beveik tris dešimtmečius. Apie jos veiklą kalbamės su Draugijos pirmininku, Mykolo Romerio universiteto profesoriumi dr. Henryku Malewskiu.

Jonas RUMŠA

- Kada įkurta Jūsų Draugija?

- Draugija įkurta 1989 m. balandį. Jau 28-eri metai, kaip mes gyvuojame. Steigiamajame susirinkime dalyvavo 19 žmonių. Šiandien mūsų draugijoje – 75 asmenys. Skaičius nėra pastovus, bet yra matoma augimo tendencija. Kaip ir kiekvienoje nevyriausybinėje organizacijoje, vieni ateina, kiti išeina. 2014 m. mes šiek tiek pakeitėme statutą. Anksčiau buvo viena narystės kategorija – tai draugijos narys, t. y. turintis mokslinį laipsnį ar pedagoginį vardą. Dabar yra keletas narystės kategorijų. Yra tikrieji nariai, turintys mokslinį laipsnį ar pedagoginį vardą. Įrašėme keletą papildomų kategorijų. Vieną jų – asocijuoti nariai. Tai jauni tyrėjai, kurie dirba pedagoginį darbą, studijuoja doktorantūroje. Yra narių-emeritų arba senjorų, kurie jau nedalyvauja aktyvioje mokslinėje veikloje, bet nenori prarasti ryšio su Draugija. Jie turi visas Draugijos nario teises išskyrus teisę rinkti ir būti išrinkti į Draugijos vadovaujančius organus. Taip pat yra keletas garbės narių. Beje, Draugijos nariais gali būti (ir yra) ne tik etniniai lenkai, bet ir kitų tautybių atstovai.

- Kokius uždavinius kelia sau Jūsų Draugija?

- Atsakydamas į šį klausimą,

Prof. dr. Henryk Malewski

norėčiau pateikti šiek tiek statistinių duomenų. Štai prieš mane lentelė (Lietuvos statistikos departamento duomenys), kuri atspindi mūsų šalies įvairių tautybių asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičiuojant vienam tūkstančiui gyventojų, skaičių. Iš jos matyti, kad lenkų išsilavinimas yra žemiausias. Pavyzdžiui, 2001 m. tokių asmenų buvo 63, kai šalies vidurkis buvo 126. Nuo to laiko padėtis pagerėjo. Pagal 2011 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenis, analogiškas skaičius yra 138. Tačiau atotrūkis nuo Lietuvos vidurkio (212) – dar nemažas.

O padėtis dėl lenkų tautybės asmenų, turinčių mokslinį laipsnį ar/ir pedagoginį vardą, yra dar blogesnė. Statistinių duomenų apie tai aš neradau, bet apytiksliai galiu pasakyti, kad šis rodiklis 4-5 kartus mažesnis nei vidurkis šalyje.

Priežastys glūdi praeityje. Tai ne tik Antrasis pasaulinis karas. 1939 m. Lenkija buvo sutriuškinta dviejų to-

talitarinių Hitlerio ir Stalino režimų. Lietuvai 1939 metai – tai Vilniaus ir Vilniaus krašto gražinimas. Gyvenantiems šiame regione lenkams tai buvo ir viso regiono lituanizacija¹, dėl kurios dauguma lenkų inteligentijos atstovų prarado darbą, tame tarpe ir beveik visi Stepono Batoro (Vilniaus) universiteto profesoriai ir dėstytojai. Jie pokario metais tapo Torunės M. Koperniko universiteto steigėjais, prisidėjo prie Vroclavo universiteto ir kitų Lenkijos aukštųjų mokyklų plėtros.

Sovietiniam režimui lenkų inteligentija buvo neparanki, ja nepasitikėjo. Režimui reikėjo nekvalifikuotos darbo jėgos. Todėl daugelis inteligentų, nematydami perspektyvos, pokario metais buvo priversti išvykti gyventi į Lenkiją, nes kitaip grėse tremtis į Sibirą.

Vienas mūsų Draugijos pagrindinių uždavinių – dalyvauti atkuriant lenkų tautinės mažumos Lietuvoje inteligentiją, puoselėti lenkų kalbą,

¹ Lietuvos istorikė Regina Žepkaitė savo knygoje pateikia tokius skaičius - 1939 m. pabaigoje buvo atleista iš darbo: 2364 geležinkelio, 112 ryšių, 134 pašto, 788 profesoriai, docentai ir kiti Stepono Batoro Universiteto darbuotojai, 425 teisininkai, 583 lenkų mokytojai – žr. R. Žepkaitė. *Vilniaus istorijos atkarpa 1939–1940*. Vilnius 1990, p. 55.

tapti viena iš grandžių, jungiančių Lietuvą su Lenkija vieningoje Europoje. Mūsų Draugija tęsia ir plėtoja pažangias 1907 m. Vilniuje įkurtos Mokslų bičiulių draugijos tradicijas. Plačiau apie draugijos tikslus, uždavinius bei veiklą galima perskaityti LLMD internetinėje svetainėje (www.snpl.lt).

- Ar Draugijoje daug jaunų mokslininkų?

- Yra keliolika jaunų mokslininkų. Tai žmonės, kurių amžius iki 40 metų. Mokslininkų organizacijų specifika yra ta, kad aštuoniolikmečių, devyniolikmečių jose nebūna. Trisdešimtmečiai mokslininkai yra labai jauni, iki 40-ties metų – jauni. Nemažai narių yra brandaus amžiaus.

- Kokiais keliais žmonės ateina į mokslo pasaulį?

- Mokslininko kelią pasirenka ne tiek daug žmonių. Universitete darbo užmokestis nėra didelis. Jauni žmonės geriau išvažiuoja į užsienį rinkti uogų, dirbti žemės ūkyje, statybose. Jie ten uždirba 5-6 kartus daugiau negu čia universitete gauna pradedantis savo mokslinę karjerą jaunas dėstytojas.

Kelias į mokslą nėra lengvas. Reikia daug ir kantriai dirbti. Kiekvienas į mokslą ateina individualiai. Vieni šį kelią pasirenka, iškart baigę studijas ir jų metais parodę sugebėjimų ir polinkį vykdyti tyrimus, analizuoti. Kiti į mokslą pasuka, ne vienerius metus padirbėję praktinį darbą, kaip pavyzdžiui, aš.

- Kokių sričių mokslininkus jungia Draugija?

- Mūsų Draugijoje yra įvairių mokslo sričių ir krypčių mokslininkų: gamtos, tikslųjų, socialinių, humanitarinių mokslų. Draugijos pirmininkais per jos egzistavimo laiką buvo taip pat įvairių mokslo sričių atstovai: prof. habil. dr. Romuald Brazis – fizikas, prof. habil. dr. Jarosław Wolkonowski – politologas, prof. dr. Bogusławas Gruźevskis – ekonomistas, prof. dr. Henryk Malewski – teisininkas.

Mūsų Draugijos nariu buvo švie-

saus atminimo prof. habil. dr. Evaldas Pacauskas (1916-2016), žymus mokslininkas-chemikas, valstybinės premijos laureatas, nusipelnęs mokslo veikėjas.

Tarp Draugijos narių yra mokslininkų, gana produktyviai besidarbuojančių savo srityse. Visų paminėti nėra galimybės, bet dar keletą pavardžių paminėti būtina. Vienas iš steigėjų ir pirmas Draugijos pirmininkas, prof. habil. dr. Romuald Brazis yra ir šandien gerai žinomas ne tik Lietuvos fizikų pasaulyje. Tai buvo ir yra ne tik žinomas mokslininkas ir pedagogas, bet ir aktyvus visuomenininkas. Viena iš aktyvių Draugijos narių yra Lietuvos kultūros tyrimų instituto darbuotoja, istorikė, kelių monografijų autorė (tame tarpe apie Vrublevskių biblioteką), habil. dr. Henryka Ilgiewicz. Mūsų gretose yra žinomas mokslininkas, Darbo rinkos tyrimų instituto direktorius prof. dr. Bogusławas Gruźevskis, dabar einantis Premjero Sauliaus Skvernelio patarėjo pareigas rinkos, skurdo ir socialinės atskirties mažinimo, šeimos gerovės politikos bei demografijos klausimais. Prof. habil. dr. Jarosław Wolkonowski savo veikla prisidėjo prie Balstogės universiteto filialo Vilniuje steigimo ir dvi kadencijas buvo pirmas jo dekanas. Dabar eina prodekano pareigas. Mūsų gretose turime žinomą politologą, VDU Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Politologijos katedros vedėją doc. dr. Andžejų Pukšto. Mūsų Draugijos narys yra dr. Aleksander Sokolowski, buvęs pedagogas ir dėstytojas, keliolikos poezijos rinkinių autorius, Lietuvos ir Lenkijos rašytojų sąjungų narys. Turime talentingų mokslininkų dirbančių, pavyzdžiui, Vilniaus universitete (doc. dr. Kristina Moroz-Lapin, doc. dr. Irena Fedorowicz, doc. dr. Kinga Geben), Vilniaus Gedimino technikos universitete (prof. dr. Wojciech Stankiewicz), Lietuvos edukologijos universitete (prof. habil. dr. Andrzej Baranow, doc. dr. Barbara Dwilewicz), Mykolo Romerio universitete (doc. dr. Katarzyna Miksza) ir daug kitų. (Drau-

gijos internetinėje svetainėje turime trumpus mūsų narių CV).

- Ar Draugija rengia mokslines konferencijas? Kaip Draugijos nariai dalyvauja kitų mokslo įstaigų, universitetų rengiamose konferencijose?

- Kiekvienais metais Draugija rengia tarptautines mokslines konferencijas, kurių tematika yra reikšminga ne tik Lietuvos tautinėms mažumoms. Štai keletas konferencijų, surengtų per pastaruosius kelerius metus, temų: „Tautinių mažumų švietimas ir mokslas Europoje: vakar, šiandien, rytoj“, „Tautinės mažumos – šansas, iššūkis ar grėsmė nacionaliniam saugumui“, „Tarp integracijos ir atskirties: tautinių mažumų kalbinės (kalbos) teisės Europoje“ ir kt. Kitąmet pavasarį ketiname surengti tarptautinę mokslinę konferenciją „Imperijų griuvimo 100-osios metinės. Tautinės valstybės ir tautinės mažumos Europoje (istoriniai, visuomeniniai, politiniai, teisiniai ir kultūriniai aspektai).“

Nuo Tautinių mažumų departamento įsteigimo šiose konferencijose dalyvauja jo direktorė dr. Vida Montvydaitė. Šiais metais mūsų konferencijoje tarp kitų garbingų svečių dalyvavo ir Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas prof. Viktoras Pranckietis.

Draugija kasmet leidžia savo mokslinį leidinį – LLMD metraštį (Rocznik SNPL), kuriame be tradicinės mokslo dalies yra ir skyrius apie LLMD metų veiklą (Kronika SNPL). Per pastaruosius metus LLMD išleido keletą kitų publikacijų (*Bibliografia druków w języku polskim wydanych na Litwie w latach 1944-2014*, Vilnius 2014, kurią parengė habil. dr. Zdzisław Gębołyś ar *INTEGRATION AND EXCLUSION. LINGUISTIC RIGHTS OF NATIONAL MINORITIES IN EUROPE*, Conference book, edited by Elżbieta Kuzborska, Vilnius 2015).

2015 m. Draugija buvo paskelbusi ir organizavo geriausio kvalifikacinio

darbo (bakalauro ar magistro) ir 2016 m. geriausio mokslinio darbo konkursus apie Vilniaus krašto raidą.

Mūsų Draugijos nariai dalyvauja tarptautinėse mokslinėse konferencijose, atstovauja jose Lietuvos mokslo įstaigoms, universitetams, skaito pranešimus. Jų straipsniai spausdinami įvairiuose leidiniuose.

Kai kuriais atvejais mūsų kolegos yra kviečiami į konferencijas kaip LLMD atstovai. Bendraujame su Lenkijos mokymo ir mokslo įstaigomis, tarp jų su Dąbrowos Górnicz'os aukštąja verslo mokykla, Pultusko Aleksandro Giedroycio humanitarine akademija, Lenkijos politinės minties draugija ir kt.

Be to, daug naudos duoda kontaktai su analogiškais organizacijomis kitose šalyse. Spalio mėnesį dalyvavau Pasaulio lenkų mokslininkų draugijų V kongrese Krokuvoje. Tokios draugijos yra įkurtos ne tik daugelyje Vakarų Europos šalių bei JAV, bet ir Australijoje, Kazachstane, Ukrainoje, Pietų Amerikos ir net Afrikos šalyse.

„Vilko vaikai“ prieglobstį rado Lietuvoje

Apie „vilko vaikus“, vokiečių našlaičius iš Rytų Prūsijos, klijojusius po Lietuvos kaimus ir miškus pokario metais, dabar kalbama atvirai. Išleista prisiminimų knygų. Sukurta filmų. Vilniuje veikia Vokiečių bendrija „Edelweis-Volfskinder“, vienijanti šio tragiško likimo žmones. Apie juos pasakoja bendrijos pirmininkė Luisė Alfreda Kažukauskienė.

Jonas RUMŠA

- Dabar, kai išgirstame sakant „vilko vaikai“, aišku, apie ką eina kalba. Tačiau kada šis terminas gimė, kada pradėtas vartoti?

- Kai kurie istorikai teigia, kad terminas „vilko vaikai“ gimė per Napoleono karą su Prūsija 1806 m., kai prancūzai buvo užėmę šį kraštą. Aš skaičiau vokiečių istoriko Christophero Spatzo knygą „Tik dangus liko tas pats“. Jis dokumentiškai pagrindžia, kad šis pavadinimas gimė 1951 m. Aplinkybės štai kokios. Vienai vokiečių šeimai po didelių vargų iš sovietinės zonos pavyko ištrukti į Vakarų. Apie ją buvo transliuota pusantros valandos trukmės laida per ZDF televizijos kanalą. Šeimos nariai pasakojo apie savo išgyvenimus Rytų Prūsijoje baigiantis karui ir po jo. Laidoje buvo pavartotas terminas „vilko vaikai“. Jis pradėjo plisti, prigijo. Imtas vartoti oficialiuose dokumentuose.

- Ant vaikų pečių ne pagal jų amžių užgriuvo nežmoniški išbandymai...

- Tai prasidėjo Raudonajai armijai įžengus į Rytų Prūsiją ir tęsėsi maždaug iki 1948 m. Vaikai neturėjo nei pastogės, nei namų, nei tėvų, nei maisto, absoliučiai nieko. Negeriau buvo ir

tiems, kurių, pavyzdžiui, mama buvo gyva ir dirbo. Ji gaudavo 200 gramų duonos per dieną. Vaikai nieko negaudavo. Jie ubagavo, kažką valgomo ieškodavo. Motina paprastai savo uždirbtą duoną atiduodavo vaikams. Bet tada ji pati pirma ir mirdavo. Laidojo kur pakliuvo. Žiemą sniegu užkasė, vasarą kokiame nors griovyje ar bombos išraustoje duobėje.

Vaikai išgirdo, kad yra tokia šalis Lietuva, ten yra daug maisto. Ir jie patraukė į „pažadėtąją žemę“. Pėsti ėjo, ant traukinių stogų važiavo. Kai kuriuos netgi raudonarmiečiai pavėžėdavo. Žygis į Lietuvą reikalavo labai daug drąsos. Vaikai buvo išbadėję, nusilpę, nemokėjo kalbos.

- Koks likimas jų laukė Lietuvoje?

- Vaikai elgetavo, nakvojo daržinėse, po tiltais, miškuose, šiaudų kūgiuose, dirbo įvairius darbus pas ūkininkus. Vasarą darbų netrūko. Bet štai atėjo ruduo, derlius nuimtas, darbo rankų nereikia, be to, kam reikalinga dar viena ar dvi burnos. Šeimininkai vaikus pasiūsdavo eiti toliau. Kai kurie ūkininkai priglaudė ir ilgesniam laikui. Vyresnės mergaitės mažus vaikus prižiūrėjo. Kiekvieno „vilko vaiko“ gyvenimas yra atskira

L. A. Kažukauskienė

ir nepakartojama istorija. Per savo klajones jiems į atmintį įsirėžė įvairių dalykų. Gyvenimas Rytų Prūsijoje ir Lietuvoje labai skyrėsi. Vaikai pastabūs. Jiems buvo keista, kad vietoj jų buvusiuose namuose įprastų medinių grindų daugelio lietuvių trobose buvo plūkta asla. Tualetų čia irgi nebuvo. Atlikti gamtinių reikalų reikėjo eiti „už kampo“.

- Kiek „vilko vaikų“ galėjo būti Lietuvoje?

- Tikslaus skaičiaus niekas nežino, niekas neregistravo. Sakoma, kad galėjo būti nuo penkių iki dvidešimties tūkstančių. Man atrodo, kad dar ir dabar yra tokių, kurių mes nežinome. Pernai tolimame kaime atsirado viena moteris. Ją suradome, nes turėjome nuorodą iš Vokietijos.

- O kokia Jūsų istorija?

- Mano istorija labai paprasta. Mes gyvenome Schwesternhofe, apie dvidešimt kilometrų nuo Karaliaučiaus į Kuršių nerijos pusę. Mama ir mes, penki vaikai, kurių vyriausiam buvo šešiolika metų, o jauniausiam – dveji metai, 45-ųjų žiemą traukėmės į Vakarų. Man buvo penkeri metai. Vieno sovietų antskrydžio metu mama žuvo. Likau viena. Buvau uždaryta kažkokiuose vaikų namuose. Po kiek laiko atvežė į Kauną. Mane pasiėmė lietuvių šeima, leido į mokyklą. Dokumentuotose aš buvau našlaitė, bet ne vokiečių, o lietuvių. Mano globėjai už mane gavo valstybės paramą, aštuonis rublius per mėnesį, tiksliai neprisimenu. Matyt, tais laikais buvo nemenki pinigai. Švietimo skyriaus inspektorius reguliariai ateidavo tikrinti, kaip sekasi tai našlaitei, ar ji lanko mokyklą. Ją baigiau, įsigijau specialybę. Kai Lietuva tapo nepriklausoma, aš susiradau savo du brolius ir seserį. Vokiečių kalbą buvau užmiršusi. Teko jos mokytis iš naujo.

- Ar greitai pavyko rasti?

- Mano globėja mama dar sovietiniais laikais bandė ieškoti mano artimųjų per Raudonąjį Kryžių. Gavo atsakymą, kad Rytų Vokietijoje šeimos tokia pavardė nėra. Paprasčiausiai jie net neieškojo. Aš pati parašiau paklausimą, tiksliai ne į Raudonąjį Kryžių, o į organizaciją, kuri vadinosi „Bažnytinė paieška“. Pasirodo, manęs irgi visą laiką ieškojo.

Vienas brolis yra miręs, viena sesuo dingo be žinios. Po minėto antskrydžio mes buvome išsklaidyti. Viena sesuo liko ten. 1948 m. paskutiniu transportu ji buvo išvežta į Vokietiją. Kiti du išgabenti į Thorn miestelį, kuris po karo atiteko Lenkijai. Jie ten užaugo. Paskui išvyko gyventi į Rytų Vokietiją.

- Lenkijoje kitokia tvarka buvo negu Sovietų Sąjungoje?

- Nepasakysčiau, kad geresnė. Gal net blogesnė. Į lenkiškas mokyklas vokiečių nepriėmė. Vokiškos buvo uždarytos.

- Ar Vokietijos valdžia žinojo apie savo piliečių vaikų padėtį?

- Buvo dvi Vokietijos. Vakarų Vokietijoje buvo pristeigta vaikų namų našlaičiams, organizuojami transportai atgabenti vaikus iš rytinių sričių, kurios po karo atiteko Lenkijai. Rytų Vokietijoje apie tai buvo negalima net kalbėti. Negalima buvo sakyti, kad tu esi iš Rytų Prūsijos. Toks kraštas neegzistavo. Net buvo draudžiama sakyti, kad tu esi pabėgėlis. Šie žmonės buvo laikomi atvykėliais.

- Dabar su broliu ir seserimis bendraujate, jie atvažiuoja į Lietuvą?

- Jie niekada nėra buvę čia. Nevažiuoja, nes jiems čia yra Rusija. O kas susiję su Rusija, jiems yra labai baisu. Jie nenori to matyti ir prisiminti. Nors jiems yra aiškinama, kad čia yra Lietuva, čia viskas labai gerai, bet jie tuo nelabai tiki.

- Grįžkime į pokario metus. Vieną dieną „vilko vaikų“ klajonės baigėsi?

- Jie visi įgijo lietuvišką tapatybę: vardus, pavardes, lietuvišką gimimo vietą, naują gimimo datą. Amžių pagal vaikų dantis nustatydavo medicininės komisijos. Didesni dažniausiai būdavo pajauninami keleriais metais, netgi nuo dviejų iki šešerių metų. Kai kurie vaikai žinojo savo tikrąją gimimo datą. Bet gydytojai tikriausiai jais netikėjo, nes vaikai nuo išbadėjimo buvo smulkučiai, palieję, išblyškę. Niekas neaiškino, kodėl būtent parašyta tokia, o ne kita gimimo data. Tiesiog parašė ir viskas. „Vilko vaikai“ apsigyveno įvairiose Lietuvos vietovėse. Bet daugiausia jų buvo galima sutikti Tauragės, Klaipėdos, Kauno rajonuose.

- Ar suaugę jie ieškojo savo tėvų, artimųjų? Ar daug buvo tokių, kuriems pasisekė kaip Jums?

- Kaip kam. Sovietiniais laikais buvo nebijančių rizikuoti drašulių, kurie sugebėjo perduoti laišką į užsienį. Tada prasidėdavo rimtos paieškos. O didžioji dauguma savo artimuosius susirado tada, kai Lietuva tapo nepriklausoma ir galima buvo atvirai ieškoti nebebijant nieko. Sovietmečiu irgi

pasitaikė atveju, kai rasdavo savo šeimos narius, gimines. Bet išvykti buvo negalima. Tu vokiečių, tu gali važiuoti, bet tavo šeima, vaikai turi gyventi čia. Be to, buvo nerašytas įstatymas, kad sovietiniai piliečiai negalėjo kurti šeimos su vokiečių tautybės asmenimis. Vieni gyveno nesusituokę, kiti slėpė savo tautybę. Pažinojau vieną šeimą, kuri turėjo porą vaikų, bet tėvai buvo neįregistruojami santuokos. Dabar Lietuvoje tai įprastas dalykas. Bet tada buvo kitokie papročiai.

- Kaip susiklostė „vilko vaikų“ gyvenimas?

- Jie daugiausia gyveno kaimuose. Vienas kitas lankė mokyklą. Aukštąjį mokslą baigė gal kokie penki žmonės. Dirbo kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose. Vyrai dažnai dirbo vairuotojais, traktorininkais. Darbo stažas didelis, bet pensijos tesiekia 180 eurų.

- Kada įsikūrė Jūsų bendrija? Beje, dėl pavadinimo. Žodis „Volskinder“ verčiamas „vilko vaikai“. O ką reiškia pavadinime žodis „edelveis“?

- Mūsų bendrija įsikūrė 1991 m. Tada į ją buvo įrašyta 260 narių. Šiandien jų mažiau. Apie šimtą žmonių išvažiavo gyventi į Vokietiją. Daugiausia dėl ekonominių priežasčių. Bet yra keletas atveju, kai žmonės išvažiavo, susitvarkė ten savo vokiškas pensijas ir sugrįžo gyventi į Lietuvą.

O edelveis yra reta, blyški, sunkiai randama gėlytė.

- Kokia Jūsų bendrijos veikla?

- Mes ir šokome, ir dainavome. Turėjome chorą. O pagrindinis mūsų darbas buvo susirasti artimuosius Vokietijoje, sužinoti apie tėvus, nustatyti savo tikrąją gimimo datą, vietą. Įsivaizduojate, net dabar daug žmonių iš Vokietijos rašo, ieško savo artimųjų Lietuvoje. Dalyvaujame Rytų Prūsijos kraštiečių organizacijų veikloje.

Pasulyje labai domimasi „vilko vaikais“. Mes gauname laiškus iš Danijos, Norvegijos, netgi Australijos. Laikraščiuose spausdinami „vilko vaikų“ prisiminimai, rašomos mokslinės studijos, kuriami dokumentiniai filmai.

Poetas, bardas, vertėjas

Aleksandras Ravve, Kauno G. Deržavino rusų literatūros klubo valdybos narys, poetas, dainų autorius ir atlikėjas, vertėjas. Klubo, miesto ir respublikiniai renginiai, koncertai, festivaliai. Aleksandras visur suspėja.

Galimas SITDYKOVAS

Su muzika – nuo vaikystės

Aleksandras gimė Charkovo mieste, Ukrainoje. Kai jam buvo 8 metai tėvai persikėlė gyventi į Kauną. Muzikalus vaikas čia ne tik mokėsi vidurinėje, bet kartu lankė akordeono pamokas Juozo Gruodžio muzikos mokykloje, kurią baigė 1962 m. Kartu su klasės draugais organizavo tada labai populiarių linksmybių ir išradingųjų komandą, kurioje buvo atsakingas už muzikinę dalį. Vėliau mokslas aukštojoje karo inžinierių mokykloje, Kauno politechnikos institute, kurį baigė 1973 m., įgydamas inžinieriaus mechaniko specialybę.

Kur besimokydamas ar bedirbdamas, Aleksandras niekada nesiskyrė ir nesiskiria su muzika. „Meilė muzikai paveldėjau iš tėvų. Tėtis gerai grojo trimitu, o mama turėjo labai gražų balsą“, - pasakoja jis.

Nebe reikalo sakoma, kad mokytis niekada ne vėlu. Aleksandriui buvo beveik 62-ji, kai jis pradėjo mokytis groti gitara. Tuo metu jau buvo sukūręs apie dešimt dainų, kurias grodavo akordeonu. Nuo 2008 m. dirba Kauno Tito Masiulio jaunimo mokykloje administratoriumi. Darbas palieka nedaug laiko kūrybai, bet tai nesustabdo entuziasto noro kurti. Pats rašo dainų tekstus, pagal juos kuria muziką. Aleksandras yra parašęs per trisdešimt eilėraščių rusų ir lietuvių kalbomis.

Pagal keliolika iš jų sukūrė muziką. O už dainą „Mano draugams“ penktame Lietuvos rusų autorinės dainos festivalyje A. Ravve buvo pripažintas laureato vardas.

Aleksandro sukurtą dainą „Malda“ atliko Kauno generolo P. Plechavičiaus kadetų licejaus auklėtiniai Kauno miesto ir rajono mokyklų patriotinės dainos konkurse.

Tačiau tik savo eilėmis Aleksandras neapsiriboja. Jis sukūrė dainų pagal poetų Roberto Keturakio, Stanislovo Abromavičiaus, Vlodo Vaitkevičiaus, Nijolės Blaževičiūtės eiles, kurias pats atlieka literatūros ir muzikos vakaruose.

Atvedė į klubą

Meilė muzikai, poezijai Aleksandrą atvedė į Kauno G. Deržavino rusų literatūros klubą. Jis buvo išrinktas į klubo valdybą. Pasiūlė organizuoti dainuojamosios poezijos grupę, kurioje dalyvautų klubo nariai, rašantys autori-

nes dainas. Tokiu būdu buvo išplėsta klubo veikla, įdomesni tapo jo renginiai.

A. Ravve aktyviai dalyvauja klubo literatūros ir muzikos renginiuose. Aleksandro eilėraščiai ir dainų tekstai spausdinami almanachuose, kuriuos leidžia klubas.

Be to, klube atsiskleidė dar vienas Aleksandro talentas. Jis verčia lietuvių poetų eiles į rusų kalbą. Pluoštas jo verstų poeto Vlodo Vaitkevičiaus eilėraščių buvo išspausdinti Kauno G. Deržavino rusų literatūros klubo almanache.

Aleksandras surengė autorinę kūrybinę popietę ir solinį koncertą, kurių metu skambėjo jo lietuvių kalba sukurto dainos „Malda“, „Sugrįžimas“, „Atsisveikinimas“, „Jausmai“ ir kitos.

A. Ravve surengtoje literatūros ir muzikos popietėje Ruklos (Jonavos r.) pagrindinės mokyklos bendruomenei buvo pristatyta S. Abromavičiaus knyga „Tremties vaikai“.

Būtų galima ilgai vardinti vietas, kuriose kaip atlikėjas dalyvavo Aleksandras. Tai Maironio lietuvių literatūros muziejus, Juozo Tumo-Vaižganto memorialinis butas-muziejus, Rumšiškių liaudies buties muziejus, Kauno miesto Vinco Kudirkos viešoji biblioteka, Lietuvos rašytojų klubas Vilniuje, Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilika, Kaišiadorių kultūros centras, Ruklos pabėgėlių priėmimo centras ir kt.

Sulaukė įvertinimo

Per ilgą visuomeninės ir kultūrinės veiklos laiką Aleksandras pelnė žiūrovų simpatijas ir pripažinimą. Jis už dalyvavimą įvairiuose projektuose, šventėse, festivaliuose apdovanotas daugybe padėkos raštų, diplomų.

Pernai minint Tarpautinę tolerancijos dieną, A. Ravve už aktyvią visuomeninę veiklą, bendruomeniškumo stiprinimą, pagarbos kultūrų įvairovei skatinimą apdovanotas Tautinių mažumų departamento Padėkos raštu.

Kauno armėnų bendrijos ansambliui „Hayrenik“ – 10 metų

Lapkričio 25 d. Kauno „Girsučiū“ kultūros ir sporto centre skambėjo armėnų kalba, dainos ir šokių melodijos. Čia vyko Kauno armėnų bendrijos ansamblio „Hayrenik“ („Tėvynė“) koncertas, skirtas paminėti ansamblio dešimtmečio jubiliejų.

Prieš dešimt metų ansamblio veikla prasidėjo nuo jaunimo ir vaikų. Jie dainavo, šoko, vadovaujami vyresnės kartos bendrijos narių. Daug metų armėnų ansamblis dalyvauja tautinių mažumų festivaliuose, Kauno įvairių tautų kultūrų centro renginiuose. Kauno dienų, Kultūrų tiltų šventėse.

Su menine programa ansamblečiai aplankė įvairius Lietuvos regionus. Armėniškų dainų klausėsi, uždegančiai šokiais žavėjosi Plungės, Kupiškio, Klaipėdos, Visagino žiūrovai.

Ansamblio koncertinės kelionės nusidriekė ir už Lietuvos ribų į kitas šalis. Ypač malonu ansamblečiams nuvykti į savo istorinę tėvynę Armėniją.

Ansamblio jubiliejaus proga Kauno armėnų bendrijos pirmininkui Aleksandrui Bojadžianui, Ansamblio „Hayrenik“ muzikos vadovui Armenui Sargsyanui, ansamblio dalyvėms Kristinai Degutytei ir Dovilei Pervazaitėi įteikti Tautinių mažumų departamento

prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Padėkos raštai už armėnų kultūros sklaidą Lietuvoje. Ansamblio vadovai Emai Silvijai Bojadžian ir ansamblio narei Kristinai Oganėsjan įteiktos departamento atminimo dovanos, vardiniai laikrodžiai.

Šventiniame renginyje dalyvavo Tautinių mažumų departamento Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus vedėja Rasa Paliukienė, šio skyriaus vyr. specialistė Irma Rabcevičienė.

Šventėje dalyvavo Armėnijos ambasadorius Lietuvoje Tigrannas Mkrtychyanas.

TBN inf.

Karaimų kalendoriuje – liturginės metų šventės

Šiomet Lietuvos ir Lenkijos karaimų bendruomenėms buvo pristatytas naujas 2017–2018 metų karaimų kalendorius. Šiame sieniniame spalvotame kalendoriuje pažymėtos karaimų liturginių metų šventės ir progos.

Metų ciklas prasideda *Jyl bašy* (Metų pradžia) švente, minima pirmojo pavasario mėnesio *Artarych-aj* (kovas-balandis) pirmąją dieną. Vėliau būna Velykos, Sekminės, Trimitų, Permaldavimų šventės. Paskutinioji metų šventė – Padangčių (*Alačych kiunni*) – švenčiama 15-ąją *Ajrychsy-aj* dieną. Ji trunka aštuonias dienas.

Tarp liturginių metų švenčių įsiterpia kelios kitokios liturginių apeigų progos – pasninkai, gavėnios pradžia ir Vėlinės, gavėnios vidurys, gavėnios pabaiga arba aukojimas, mėnulio pilnatis. Iškiliausia savaitės diena karaimams yra šeštadienis (septintoji savaitės diena). 2017-2018 metų kalendoriuje savaitės dienos sužymėtos lenkų kalba, o mėnesių pavadinimai – lietuvių, lenkų ir karaimų kalbomis.

Naujame kalendoriuje pristatoma viena linksmiausių pernai vykusių karaimų švenčių – traketės Natalijos

Robačevskytės ir vilniečio Anatolijaus Ešvovičiaus vestuvės.

Vestuvių tematika parengtame 2017-2018 metų karaimų kalendoriuje atspindimos svarbiausios vestuvių šventės dalys: *siozgia kojmach* (jaunųjų susitarimas), *kieliašmiak* (sužadėtuvių), *toj allyšy* (sutuoktuvių), *toj ičkisi* (vestuvių puota). Kalendoriuje pateikiamas kiekvienos dalies aprašymas lenkų kalba.

Kalendorių nebe pirmą kartą išleido Lenkijos karaimų bendruomenė, o jo leidybą parėmė Lenkijos švietimo ministerija.

TBN inf.

Vestuvių vaizdai karaimų kalendoriuje

Lietuvos konsulo vizos gelbėjo įvairių tautybių žmonių gyvybes

Žurnalo „Kultūros barai“ šių metų dešimtame numeryje išspausdintas Mahiro Gamzajev* straipsnis „Konsulo Krėvės vizos į gyvenimą“. Jame autorius rašo apie Vinco Krėvės-Mickevičiaus konsulinę veiklą šioje Pietų Kaukazo šalyje.

Lietuvos konsulatas Baku buvo įsteigtas 1919 m. pradžioje, „suvoikiant būtinybę palaikyti artimus santykius su nepriklausomu Azerbaidžanu. Ne mažiau svarbu buvo ginti Lietuvos piliečių interesus. Sprendžiant iš įvairių archyvinių dokumentų, tuo metu Azerbaidžane galėjo gyventi keletas tūkstančių išėivių iš Lietuvos. Nemažą jų dalį sudarė Pirmojo pasaulinio karo pabėgėliai. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, daugelis jų norėjo grįžti į tėvynę“.

Nepriklausomame Azerbaidžane 1918-1920 m. veikė šešiolika užsienio valstybių atstovybių, kurios išduodavo savo piliečiams pasus, legalizuodavo įvairius dokumentus.

Tačiau 1920 m. balandžio 28 d. įsiveržę Raudonosios armijos daliniai nuvertė parlamentą ir vyriausybę,

įvedė savo diktatūrą. Po bolševikų perversmo V. Krėvė dar du mėnesius toliau vykdė konsulines pareigas raudonojo teroro sąlygomis.

Kaip pažymima straipsnyje, V. Krėvė - vienintelis iš užsienio valstybių pareigūnų, pažeidamas oficialias instrukcijas, išduodavo fiktyvius kilmės dokumentus žmonėms, kuriems grėsė mirtis arba kankinimai. O bolševikai represijų žiaurumu nė kiek nenusileido vėliau tuo pagarsėjusiems naciams.

Išduodamas lietuviškus kilmės dokumentus, V. Krėvė nesigilino nei į asmens tautybę, nei į politines pažiūras, nei į socialinę padėtį.

„V. Krėvė tuomet pasiaukojamai gelbėjo žmones, nes fiktyvūs Lietuvos pilietybės pažymėjimai, kuriuos konsulas išdavė įvairių tautybių asmenims, tapo jų vizomis į gyvenimą“, - pažymi autorius.

Straipsnyje rašoma apie tokios pagalbos faktus. Konsulas padėjo iš Vilniaus krašto kilusiems Lietuvos totoriams – aukštiesiems Azerbaidžano valstybės pareigūnams broliams Ol-

gierdui ir Arslanui Kričinskiams bei kitiems jų gentaliams.

M. Gamzajevas pateikia pavyzdžių, liudijančių, kaip konsulas gynė turtinius Lietuvos piliečių interesus nuo bolševikų savivalės. Tai buvo daroma notų pagalba, nors bolševikams jos nieko nereiškė.

Kai valdžia rekvizavo Lietuvos piliečio Bero Berkmano vaistinę su vaistais ir jo butą, Lietuvos konsulas gegužės 21 d. notoje pareiškė protestą dėl šių veiksmų ir pareikalavo panaikinti areštą.

Kitoje notoje konsulas reikalauja „atšaukti Lietuvos piliečio Mendelio Veinblato vaistinės ir prekių rekviziciją“.

Provizorius M. Veinblatas gimė 1869 m. Kaune. Ilgą laiką gyvendamas Azerbaidžane, nepamiršo lietuvių kalbos, laikė save tikru litvaku, LDK palikuonių.

Apibendrinamas M. Gamzajevas pažymi, kad konsulato Azerbaidžane ir Gruzijoje (Lietuvos konsulatas Baku taip pat aptarnavo ir Gruziją) pastangomis, V. Krėvės pasiaukojamo darbo ir neordinarių veiksmų dėka 1918-1922 m. į Lietuvą grįžo daugiau kaip dešimt tūkstančių po įvairius Kaukazo kraštus išblaškytų tremtinių, karo pabėgėlių, demobilizuotų karių, ekonominių migrantų, taip pat žydų, 1915 m. caro valdžios priverstinai iškeldintų į Rusijos gilumą, ir kitų tautybių išėivių.

*M. Gamzajevas – Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas, kultūrologas, Lietuvos ir Azerbaidžano istorinių, valstybinių, literatūrinių ryšių tyrėjas, vertėjas iš lietuvių kalbos į azerbaidžaniečių kalbą ir iš azerbaidžaniečių kalbos į lietuvių kalbą. Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos narys, Azerbaidžano rašytojų sąjungos narys. Jam suteiktas meno kūrėjo statusas. Daugelio publikacijų apie lietuvių literatūros klasiko Vinco Krėvės-Mickevičiaus gyvenimą ir kūrybą Baku mieste autorius.

Veikė totorių istorijos paroda

Spalio 3 d. Vilniaus Mokytojų namų svetainėje atidaryta 2 dalių paroda, skirta totorių įsikūrimo Lietuvoje 620 m. sukakčiai paminėti.

Parodoje eksponuojami Motiejaus Jakubausko asmeninio archyvo eksponatai: rankraščiai, knygos ir laikraščiai, atspindintys totorių kultūrą

ir religiją Lietuvoje įvairiais istorijos laikotarpiais. Čia taip pat demonstruojami totorių amatų įrankiai, karo ginklai, numizmatikos eksponatai, buities elementai, dviejų jau neegzistuojančių mečečių, stovėjusių Vilniuje ir Vinkšnupiuose, maketai su aprašymais, sukurti M. Jakubausko.

Parodos atidarymo metu koncertavo Totorių kultūros centro vaikų folkloro ansamblis „Ilsu“. Apie totorių gausiai gyvenamas vietas Lietuvoje ir jų istoriją pasakojo bei savo vaikystės prisiminimais dalijosi prof. Adas Jakubauskas.

TBN inf.

Lietuvos valstybės atkūrimas ir tautinės mažumos

Netrukus švęsime Lietuvos valstybės atkūrimo 100-metį. Kokia buvo politinė padėtis šio istorinio įvykio išvakarėse? Kaip politikai ruošėsi spręsti daugiatautės visuomenės, kokia buvo Lietuva nuo LDK laikų, problemas? Koks buvo tautinių mažumų požiūris į atsikuriančią valstybę? Šie ir kiti aktualūs to meto klausimai nagrinėjami šioje publikacijoje.

Eduard MAŽUL*

Teisės mokslų daktaras

Rusijos, Vokietijos ir Austro-Vengrijos griūtis po 1918 m. leido, ne be kovų ir įtampas, iš naujo suformuoti Europos politinę erdvę ir naujai sukurti arba atkurti visą eilę tautinių valstybių. Palankiai susiklosčius tarptautinei situacijai, nepriklausomybę atkūrė ir Lietuva. Nepaisant ilgaamžių ryšių su Lenkija, Lietuva atsikūrė kaip nepriklausoma valstybė ir politiškai nesusijusi su Lenkija ar kokia nors kita valstybe – 1918 m. vasario 16 d. Aktas vienareikšmiškai kalbėjo apie atsirišimą nuo „visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis“¹. Tačiau kelias nepriklausomos valstybės link nebuvo nei lengvas, nei paprastas.

Lietuva, kaip konkretus tarptautinės politikos objektas, ėmė formuotis nuo 1915 metų rudens, kai ją, kaip Rusijos imperijos vakarinį pakraštį, okupavo Vokietija. Vokietijos kariuomenei užėmus lenkiškąsias ir lietuviškąsias Rusijos imperijos gubernijas, politinis gyvenimas ten, nepaisant

sunkių okupacijos sąlygų, suaktyvėjo – tiek lenkų, tiek lietuvių politikai gavo paskatą ieškoti galimybių kadaise prarastam valstybingumui atkurti. Vokietijos valdžia, baigiantis karui galutinai įsitikinusi, kad okupuotų kraštų savo sudėtyje išlaikyti nebegalės, nusprendė suteikti ribotą (etnografinį) savarankiškumą pradžioje Lenkijai, o kiek vėliau ir Lietuvai. Vokietijos valdžia, žadėdama savarankiškumą Lietuvai, siekė visų pirma atskirti pastarąją nuo Lenkijos, kad po viena galėtų jas lengviau kontroliuoti. Lietuvos atsiskyrimas nuo Lenkijos ano meto sąlygomis daugumos lietuvių politikų įsitikinimu reiškė nacionalinio valstybinio vystymosi galimybę apskritai, todėl bendradarbiavimas su okupacine Vokietijos valdžia lietuvių politikams buvo bene vienintelė reali valstybingumo perspektyva.

Tuo metu lietuvių politikai ir visuomenės veikėjai puikiai suvokė tautinių mažumų, kurios jų projektuojamoje valstybėje turėjo sudaryti apie pusę visų gyventojų, svarbą ir todėl ieškojo jų paramos vos tik atsiradus pirmosioms realioms vilt-

E. Mažul

ims sukurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Stiprėjant nesutarimams su lenkais ir išryškėjus nesutaikomiems požiūriams dėl Lietuvos ir Lenkijos ateities (dauguma lietuvių politikų nedviprasmiškai pasisakė prieš lenkų pastangas atkurti Žečpospolitą ir Lietuvą sujungti su atsikuriančia Lenkijos valstybe¹), ypatingas lietuvių politikų dėmesys tarsis savaime nukrypo į žydus, skaitlingiausią ir įtakingiausią buvusios LDK žemių tautinę mažumą. Kiek anksčiau, carinės Rusijos laikais, lietuvius ir žydus politiškai suartino rinkimai į Valstybinę Rusijos dūmą, kuriuose buvo susidariusi visai sėkminga rinkiminė lietuvių ir žydų sąjunga, todėl lietuvių politikai tikėjosi pasinaudoti tokio bendradarbiavimo patirtimi ir patraukti į savo pusę lietuviškųjų gubernijų žydus.

Po Pirmojo pasaulinio karo į Lietuvos žydų teritoriją pretenduojant lietuviams, lenkams, gudams, baltiešiams ir raudoniesiems rusams, daugumai žydų pasirodė patraukliausias „didžiosios Lietuvos“ su sostine Vil-

*Eduard Mažul gimė 1979 m. Vilniuje. 2001 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą, 2003 m. įgijo kultūrologijos magistro laipsnį Varšuvos universiteto Rytų Europos studijų centre, kuriame susidomėjo tautinių mažumų teisių apsaugos klausimais. 2009 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete apsigynė daktaro disertaciją apie tautinių mažumų apsaugą tarpukario Lietuvoje. E. Mažul nuo 2004 m. dirba Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje, yra dirbęs Lietuvos atstovybėse Rusijoje ir Kazachstane.

¹ 1917 m. gegužės 19-22 d. Varšuvoje įvyko Lenkijos politinių partijų konferencija, skirta Lenkijos valstybės ateities aptarimui. Be kita ko, ši konferencija priėmė ir Deklaraciją dėl Lietuvos nepriklausomybės ir jos ryšių su atgimusia Lenkija. Deklaracija skelbė: „Politinės partijos ir judėjimai, atstovaujami toliau pasirašiusių asmenų, atgimusios Lenkijos valstybės visuomenės vardu reikalauja, kad buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemės taip pat būtų nepriklausoma valstybė. Lenkija nepalenkiamai sieks atnaujinti ryšius su nepriklausoma Lietuva būdama tvirtai įsitikinusi, kad, abiem valstybėms savanoriškai ir taikiai susijungus, Lietuvoje gyvenančioms tautoms – lietuviams, lenkams, baltarusiams – bus užtikrinta visų visuomenės sluoksnių nacionalinė, kultūrinė ir ekonominė raida (...)“. Pažymėtina, kad šioje deklaracijoje, kalbant apie Lietuvoje gyvenančias tautas, neminimi žydai.

niumi, „Lietuvos Jeruzalė“, variantas. Žydai tikėjosi, kad busimoji Lietuvos valstybė bus daugiatautė federacija, sudarysianti idealias sąlygas žydų politinei ir kultūrinei autonomijai. Tačiau taip nutiko ne iš karto – baigiantis Pirmajam pasauliniam karui daugeliui žydų (ir gudų) labiausiai imponavo demokratinės ir federacinės Rusijos, turėjusios užtikrinti visų regionų, taip pat ir Lietuvos, suklestėjimą, idėja. Be to, ano meto Lietuvos žydų bendruomenėje vyravo griežtas nusistatymas prieš bet kokią Lietuvos sąjungą su Vokietija. Kita vertus, dalis Lietuvos žydų gana glaudžiai bendradarbiavo su Vokietijos žydais, todėl Vokietijos valdantieji sluoksniai tikėjosi pasinaudoti šiuo bendradarbiavimu stiprinant savo įtaką Lietuvos žydams ir apskritai Lietuvai.

Vokietijos vyriausybė, karinė administracija ir Rytų fronto karinė vadovybė (vadinamasis Oberostas) dėjo visas pastangas, kad Lietuva ir Kuršas ateityje būtų jei ne tiesiogiai prijungti prie Vokietijos, tai bent jau su ja stipriai susaistyti ekonominiiais ir politiniais ryšiais. Tačiau tam reikėjo ir tam tikros lietuvių atstovybės, kuri būtų tarpininkė tarp vietos gyventojų ir vokiečių okupacinės administracijos, maskuotų jos aneksinius planus. Po ilgų derybų su vokiečių valdžia ir su sąlyga, kad bus pasisakoma už glaudžius Lietuvos santykius ir ryšius su Vokietija, buvo leista Vilniuje sukviesti konferenciją, kuri sudarytų „pasitikėjimo tarybą“. Šiai konferencijai rengti buvo sudarytas organizacinis komitetas iš 22 lietuvių politinių veikėjų. Tokie būdu 1917 m. rugsėjo 18-22 d. Vilniuje, su okupacinės Vokietijos valdžios žinia ir palaikymu, įvyko Lietuvių konferencija. Rugsėjo 21 d. Konferencija vienbalsiai nutarė:

„I. Liuosam Lietuvos plėtojimos reikalinga yra sudaryti iš jos nepriklausoma demokratiškai sutvarkyta valstybė etnografinėmis ribomis su būtinai reikalingomis ekonominiam gyvenimui korektyvomis. Lietuvos

tautinėms mažumoms turi būti patikrintos tinkamos jų kultūros reikalams sąlygos. Galutinai nustatyti nepriklausomos Lietuvos pamatams ir jos santykiams su kaimynėmis valstybėmis turi būti sušauktas Steigiamasis Lietuvos Seimas Vilniuje, demokratiniu būdu visų gyventojų išrinktas.

II. Jeigu Vokietija sutiktų dar prieš Taikos konferenciją proklamuoti Lietuvos valstybę ir pačioje Konferencijoje paremti Lietuvos reikalus, tai Lietuvių konferencija, turėdama omenyje, jog Lietuvos interesai normalinėse taikos sąlygose pasvirę ne tiek į rytus ir ne tiek į pietus, kiek vakarus, pripažįsta galimu sueiti būsimajai Lietuvos valstybei, nepakenkiant savitam jos plėtojimos, į tam tikrus dar nustatytinus santykius su Vokietija“.

Kaip matyti iš šios rezoliucijos teksto, Lietuvos tautinėms mažumoms būsimoje Lietuvos valstybėje buvo žadamos ne tik „tinkamos jų kultūros reikalams sąlygos“, bet ir lygiateisis dalyvavimas renkant Steigiamąjį seimą ir sprendžiant svarbiausius valstybės reikalus. Tokie toli einantys pažadai turėjo patraukti į lietuvių pusę visų pirma žydus ir gudus. Lietuvių konferencijos delegatai puikiai suvokė, kad Lietuvoje gyvenančių lenkų į savo pusę patraukti greičiausiai nepavyks ir kad būtent su lenkais, planuojančiais atkurti Žečpospolitą, teks konkuruoti dėl žydų ir gudų palankumo savo idėjoms.

Lietuvių konferencija taip pat nusprendė sudaryti Tautos Tarybą, kurią sudarytų 20 lietuvių ir 5-6 tautinių mažumų atstovai, kurie „solidarizuotų su priimtuoju Lietuvos nepriklausomybės obalsiu“, „nebūtų susitepę priešinga Lietuvai akcija“ ir „suprastų lietuvių kalbą“. Taip pat buvo nuspręsta „mažumų atstovus kooptuojant, kiek galima, jų pačių pasirinkimu vaduotis“.

Pažymėtina, kad jau pačiame pirmajame savo posėdyje 1917 m. rugsėjo 24 d. Tautos Taryba, siekdama parodyti, kad atstovauja ne tik lietuvių

tautai bet ir kitoms Lietuvos tautoms, pasivadino Lietuvos Taryba ir įpareigojo savo Prezidiumą užmegzti ryšius su tautinėmis mažumomis, o spalio 8 d. posėdyje buvo nuspręsta, kad atstovus į Tarybos sudėtį skirtų pačios tautinės mažumos, išrinkdamos juos savo konferencijose. Taryba taip pat nusprendė, kad jei tam tikros tautinės mažumos atstovų konferencijos dauguma pasisakytų prieš dalyvavimą Lietuvos Taryboje, tai tuomet reikia tartis su tos konferencijos narių mažuma ir bandyti parinkti šios mažumos atstovus. Tačiau jei ir tai neduotų rezultatų, tuomet reiktų visai atsakyti nuo tos tautinės mažumos atstovų kooptavimo į Lietuvos Tarybą.

Lietuvių politikų, projektuojančių nepriklausomą tautinę Lietuvos valstybę, ir tautinių mažumų suartėjimas nebuvo lengvas ir paprastas. Nors iš esmės visuose Lietuvių konferencijos ir Tarybos dokumentuose buvo pabrėžiamas daugiatautis būsimos Lietuvos valstybės pobūdis, vėlesniais metais Lietuva iš tikrųjų buvo kuriama, kaip ir visur tuometinėje Centrinėje ir Rytų Europoje, kaip grynai tautinė, t.y. etninių lietuvių, valstybė. Prieš bendradarbiavimą su Lietuvos Taryba griežtai pasisakė ne tik Lietuvos lenkai, turėję savo planus dėl Lietuvos ateities, bet ir socialistinės bei demokratinės žydų jėgos, kurioms, panašiai kaip ir lenkams bei gudams, Lietuvių konferencijos delegatai, o kartu ir jos sudarytos Tarybos nariai atrodė nedemokratiškai išrinkti, neatstovaujant kitų Lietuvos tautų ir todėl neturį teisės kalbėti visų krašto gyventojų vardu. Kitaip tariant, Lietuvos lenkai, gudai ir dauguma žydų iš etninių lietuvių sudarytą Tarybą vertino tiesiog kaip vokiečių okupacinės valdžios statytinę ir jų aneksinių siekių įrankį.

1917 m. rudenį su Lietuvos Taryba buvo linę bendradarbiauti tik konservatyvių pažiūrų žydai (vadinamieji sionistai), tačiau jau nuo pat derybų pradžios išryškėjo skirtingas požiūris į projektuojamą Lietuvos valstybę.

Nepaisant deklaratyvių pareiškimų, Taryba savo veiksmais kūrė vienos tautos – etninių lietuvių – valstybę, kurioje kitų etninių grupių atstovams galėjo būti garantuojamos tik tautinių mažumų teisės, bet ne lygiaverčių valstybės steigėjų statusas. Tuo tarpu žydai sionistai, įtakingiausia Lietuvos žydų politinė jėga, norėjo „tautų valstybės“, „Didžiosios Lietuvos“, į kurios sudėtį, be etninės Lietuvos ir Vilniaus krašto, įeitų jeigu ne visa, tai bent jau didelė šiuolaikinės Baltarusijos dalis. Valstybėje su tokiomis sienomis nei viena tauta – nei lietuviai, nei žydai, nei lenkai ar gudai – nesudarytų gyventojų daugumos, ir būtent ši aplinkybė turėjo būti tvirčiausias tautų lygiateisiškumo ir faktinės, o ne tik deklaruojamos, žydų autonomijos garantas. Tačiau 1917 m. rudenį vykusios derybos tarp Lietuvos Tarybos ir sionistų nedavė jokių apčiuopiamų rezultatų. Taip iš dalies nutiko dėl vis stiprėjančios provokiškos Tarybos orientacijos.

1917 m. pabaigoje ir 1918 m. pradžioje bendradarbiauti su lietuvių politikais nebuvo linkę ir gudai, turėję savo tautinių aspiracijų. 1918 m. kovo 25 d., po to, kai didžiąją šiuolaikinės Baltarusijos dalį užėmė Vokietijos kariuomenė, Minske buvo paskelbta Baltarusijos nepriklausomybė. Baltarusių veikėjai, panašiai kaip ir lietuvių politikai, tikėjosi Vokietijos paramos savo tautiniams siekiams, tačiau, skirtingai nei lietuviai, jos iš vokiečių taip ir nesulaukė. Todėl balandžio 23 d. iš Minsko į Vilnių atvyko gudų delegacija, paskelbusi, kad galutinis politinis tautinio gudų judėjimo tikslas yra LDK, kaip Lietuvos ir Gudijos federacijos, atgimimas. Baltarusių tautiniai veikėjai manė, kad lietuvių-gudų valstybinis darinys, esant nepalankioms išorės sąlygoms, turės daugiau vilčių išgyventi nei savarankiška Lietuva ir savarankiška Gudija. Gudų delegacijos pasiūlymas dėl LDK atkūrimo rėmėsi ne tik istorine nostalgija, bet ir pragmatiniu išskaičiavimu, kad

bendra valstybė, kaip LDK tęsėja, turės stipresnę tarptautinę paramą bei strategiškai svarbų išėjimą prie Baltijos jūros. Pažymėtina, kad tokios federacinio pobūdžio idėjos turėjo šalininkų ir tarp Lietuvos Tarybos narių, tačiau persvarą joje turėjo visiškos Lietuvos nepriklausomybės šalininkai, siekę prijungti dalį gudiškų žemių prie Lietuvos (visų pirma didžiąją dalį Gardino gubernijos) ir idėja dėl federacinės lietuvių-gudų valstybės nesulaukė stipresnio palaikymo. Todėl gudų atstovams buvo tik pasiūlytos kelios vietos Lietuvos Taryboje. Gudų delegacija, nors ir nesutikusi su tokiu pasiūlymu, pripažino Lietuvos nepriklausomybę.

Nesisekiant susitarti su žydais ir gudais dėl jų paramos Lietuvos Tarybai, 1918 m. balandžio 27 d. posėdyje Taryba konstatavo, kad „įeiti į Lietuvos Tarybą žydų ir gudų atstovams dar nėra pagrindo“, todėl panaikino su Lietuvos tautinėmis mažumomis tartis sudarytą komisiją. Nepaisant to buvo pažymima, kad „Taryba tiksliai laikosi [Lietuvių] konferencijos nusistatymo ir juo teptepropnuoja mažumoms stoti Tarybon“. Savo ruožtu ir visų žydų politinių srovių atstovų pasitarimas, įvykęs 1918 m. spalio pradžioje, eilinį kartą atmetė žydų dalyvavimo Lietuvos Valstybės Tarybos veikloje galimybę.

Politinė padėtis Lietuvoje ir aplink ją kardinaliai ėmė keistis tik 1918 m. rudenį, kai karinis Vokietijos pralaimėjimas jau niekam nebekėlė abejonių ir dėl to jai teko atsakyti pretenzijų į karo metu užgrobtąsias šalis. 1918 m. spalio 20 d. Vokietijos imperijos Vyriausybė Lietuvos Valstybės Tarybos atstovams pareiškė, kad, vadovaujantis tautų laisvo apsisprendimo principu, Tarybai ir jos sudarytai vyriausybei pripažįstama teisė pačioms tvarkyti kraštą, o lietuvių tautai – turėti savo konstituciją ir nustatyti santykius su kitomis valstybėmis.

Todėl jau 1918 m. spalio 28 d. Vilniuje skubiai susirinko Lietuvos

Valstybės Taryba. Motyvuodama tuo, kad Vokietijai pralaimint karą Lietuvai nebetikslinga toliau sieti savo ateities su Vokietija, lapkričio 2 d. posėdyje priėmė rezoliuciją, skelbiančią, kad 1918 m. liepos 11 d. rezoliucija dėl karaliaus iš Vokietijos išrinkimo nebus vykdoma, o galutinai valstybės valdymo formos klausimą turės išspręsti Steigiamasis seimas. Tą pačią dieną buvo priimti ir Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniai Dėsniai, be kita ko formaliai panaikinę Lietuvijoje luominį visuomenės suskirstymą. Lapkričio 3 d. Vokietijos kaizeris pasirašė įsakymą dėl karinės okupacinės administracijos Lietuvoje pakeitimo civiline administracija.

Tokiomis aplinkybėmis reikėjo imtis neatidėliotinų valstybinių darbų – išgauti tarptautinį nepriklausomos Lietuvos pripažinimą, užtikrinti karinę ir materialinę užsienio valstybių paramą, pasirūpinti valstybės apsauga nuo išorės priešų bei sustiprinti savo įtaką Vilniaus krašte. Todėl lapkričio 4 d. Lietuvos Valstybės Tarybos prezidiumas, remdamasis Lietuvos laikinosios konstitucijos atitinkamais straipsniais, pavedė A. Voldemarui sudaryti Ministrų Kabineta. 1918 m. lapkričio 11 d. buvo patvirtintas A. Voldemaro vadovaujamas Ministrų Kabinetas – pirmoji nepriklausomos Lietuvos valstybės Vyriausybė.

Lietuvos Tarybos įtaka Vilniaus krašte buvo tokia silpna, o nepopuliarumas toks didelis, kad Vilnijos lenkų dominuojama dvarininkija – stipriausia krašto politinė jėga – atsisakė bet kokių mėginimų susitarti su lietuvių Taryba. Lietuvos dvarininkų suvažiavimas, susirinkęs Vilniuje 1918 m. lapkričio 11 d., turėjo suformuluoti vieningą dvarininkų poziciją dėl Lietuvos žemių valstybinių santykių su Lenkija pobūdžio. Dauguma Vilnijos dvarininkų suvažiavime pasisakė už Lietuvos žemių, ar bent jau Vilniaus krašto, susijungimą su Lenkija, o Lietuvos Valstybės Tarybą geriausiu atveju vertino kaip lietuvių

tautos, bet ne visos Lietuvos, atstovybę, su kuria esamomis aplinkybėmis susitarimas ir bendradarbiavimas nebuvo galimas.

Lietuvos dvarininkų suvažiavimo metu išryškėjo skirtingi požiūriai ne tik į Lietuvos žemių valstybinę ateitį, bet visų pirma ir į galimo bendradarbiavimo su lietuvių politikais formas. Dalis „kauniečių“ (t.y. buvusios Kauno gubernijos) dvarininkų teigė, kad „vilniečių“ (t.y. dvarininkų iš buvusios Vilniaus gubernijos) laikysena yra neatsakinga ir jie nesupranta tikrosios lenkų iš etninės Lietuvos situacijos. „Kauniečiai“ pripažino, kad jų atveju bendradarbiavimas su lietuvių politikais yra neišvengiamas, todėl būtina ieškoti tam tikrų sąlyčio taškų su Lietuvos Valstybės Taryba. Norėdami pabrėžti savo poziciją, suvažiavimo delegatai iš Kauno krašto nusprendė įsteigti Kauno žemės dvarininkų tarybą ir dalyvauti Lietuvos Valstybės Tarybos planuojamoje surengti Visuotinėje lietuvių konferencijoje. Kita vertus, „kauniečiai“ dvarininkai nusprendė ir toliau dalyvauti Lenkų dvarininkų komitete bei laikyti jį savo politine atstovybe. Ad hoc parengtame „Politinės Kauno žemės dvarininkų platformos“ projekte buvo skelbiama:

„Mes, Kauno žemės lenkai dvarininkai, savo švenčiausia pareiga laikydami darbą kuriant Lietuvos valstybingumą, sieksime statyti Didžiąją Lietuvą pripažindami visų tautybių lygiateisiškumą bei lenkų ir lietuvių kalbos lygybę. Tuo atveju jei dėl kažkokių priežasčių nepavyktų sukurti Didžiosios Lietuvos valstybės ir lietuvių valstybė susikurtų grynai etnografinės Lietuvos teritorijoje, mes, Kauno žemės lenkai dvarininkai, užtikrinant mums lygiateisiškumą ir kultūrinio vystymosi laisvę pašvęsimė jai savo darbus ir jėgas“.

Šis projektas sukėlė labai aštrią suvažiavimo dalyvių reakciją ir nemaža dalis „kauniečių“ atsiribojo nuo tokių formuluočių, prieštaraujančių

jų politiniams įsitikinimams. Šio dokumento autoriai buvo apkaltinti politiniu oportunizmu, noru bet kokia kaina išlaikyti savo dvarus ir net lenkų tautinių interesų išdavyste. Kitus dvarininkus taip pat labai papiktino į viešumą iškilę faktai dėl „Politinės platformos“ projekto autorių slaptų konsultacijų dėl šio teksto su lietuvių politikais. Paveikti tokių priekaištų ir „vilniečių“ dvarininkų spaudimo, delegatai iš Kauno krašto sutiko papildyti savo deklaraciją viena pastraipa:

„Grupė Kauno žemės lenkų, atsižvelgdama į ypatingas sąlygas, kuriose atsidūrė lenkų visuomenė Kauno krašto teritorijoje, esančioje etnografinėje Lietuvoje, bei suprasdama, kad įvykių eiga gali pareikalauti užimti tam tikrą poziciją besikuriančio lietuvių valstybingumo atžvilgiu, tačiau pabrėždama, kad jos karštas noras yra toks, kad visa Lietuva laisva sąjunga susijungtų su Lenkija, dėl taktinių sumetimų mano, kad netikslinga spekuliuoti dėl šių santykių“.

Dvarininkų suvažiavimas galop nusprendė, kad taip papildyta „kauniečių“ dvarininkų politinė deklaracija, atsižvelgiant į visos Lietuvos lenkų visuomenės interesus, nebus viešai paskelbta iki tų pačių metų gruodžio mėnesį suplanuoto visuotinio suvažiavimo, reprezentuojančio visą Lietuvos lenkų visuomenę ir galutinai nusprendiančio dėl Lietuvos lenkų požiūrio į krašto politinę ateitį. „Kauniečiai“ dvarininkai sutiko su tokiu suvažiavimo sprendimu.

Kauno žemės dvarininkų taryba jau savo pirmajame nutarime pripažino Vilniaus Lenkų komiteto viršenybę, bet kartu deklaravo savo pasiryžimą bendradarbiauti su lietuvių Taryba perimant krašto administraciją iš okupacinės vokiečių valdžios rankų. Nutarime taip pat buvo nurodoma, kad bet kokie politinio pobūdžio susitarimai su lietuviais ar dalyvavimas Lietuvos Vyriausybės veikloje yra negalimi. Kauno žemės dvarininkų tarybos atstovai informavo Lietuvos

Valstybės Tarybą apie priimtą nutarimą ir pasiūlė bendradarbiavimą jame išdėstytomis sąlygomis. Tačiau Taryba šaltai sureagavo į tokius lenkų dvarininkų atstovų pasiūlymus ir atsižvelgė tik į jų pareikštą norą dalyvauti Visuotinėje lietuvių konferencijoje. Tokia lietuvių politikų pozicija faktiškai reiškė Kauno krašto lenkų dvarininkų iniciatyvos dalyvauti kuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę pabaigą. Iš lenkų buvo reikalaujama besąlygiškai paklusti lietuvių tautiniams interesams, o mainais buvo siūloma geriausiu atveju pasitenkinti tautinės mažumos statusu nepriklausomoje tautinėje lietuvių valstybėje. Panašius pasiūlymus Lietuvos Valstybės Taryba teikė ir Vilniaus krašto lenkams. Lietuvių politikams buvo nepriimtinos bet kokios lenkų formuluotės, bylojančios apie norą atnaujinti valstybinius santykius su Lenkija. Atmesdami bendradarbiavimo pasiūlymus, neatitinkančius jų tautinių interesų, lietuvių politikai kartu neketino pripažinti Lietuvos lenkų tautinių interesų.

1918 m. pabaigoje, pasikeitus tarptautinei politinei situacijai, ėmė keistis ir Lietuvos žydų bei gudų požiūris į Lietuvos Valstybės Tarybą ir besikuriančią nepriklausomą Lietuvos valstybę. 1918 m. rudenį, kai vokiečių kariuomenė ėmė trauktis iš dabartinės Baltarusijos teritorijos, o jai iš paskos Vakarų link pajudėjo Raudonoji armija, gudų politinė padėtis tapo kritiška ir prieglobsčio ieškoti beliko tik Lietuvoje arba Lenkijoje. Gudų tautiniai veikėjai, panašiai kaip ir lietuvių veikėjai, suvokė, kad didžiulėje Lenkijoje jų tauta „paskęs“ ir jie neturės realios įtakos valstybės gyvenimui ir aukščiausiu lygiu priimamiems sprendimams. Todėl gudų politiniai veikėjai nusprendė bendradarbiauti su lietuvių politikais, tikintis, kad mažesnėje Lietuvoje bus lengviau nei didelėje Lenkijoje užtikrinti gudų tautinių interesų apsaugą. Dėl to 1918 m. lapkritį su lietuvių politikais ėmė glaudžiai bendradarbiauti Vilniaus

Gudų Taryba, delegavusi į Lietuvos Valstybės Tarybą šešis savo narius: V. Lastouskį, D. Semašką, K. Falkevičių, U. Taločką, J. Stankevičių, A. Luckevičių. Gudų generolas K. Kandravičius tapo krašto apsaugos ministro pavaduotoju, o buvęs Baltarusijos Liaudies Respublikos premjeras J. Varonka buvo pakviestas Lietuvos Vyriausybėje užimti ministro be portfelio gudų reikalams pareigas. Jis ir kiti gudų tautiniai veikėjai tikėjosi, kad ši ministerija padės pamatus po būsima dviejų kaimyninių tautų federacine valstybe.

1918 m. pabaigoje, visų pirma dėl pasikeitusios politinės situacijos (vis labiau stiprėjančio lenkų priešiško žydams, gudų atstovų įėjimo į Lietuvos Valstybės Tarybą bei vis labiau stiprėjančių prosovietinių nuotaikų pačių žydų tarpe) skirtingų sionistinių kryptų vadovai buvo kone priversti suartėti ne tik tarpusavyje, bet ir ieškoti būdų susitarti su lietuvių politikais. 1918 m. gruodžio 5-8 d. Vilniuje įvykusi Lietuvos sionistų organizacijos konferencija, po ilgų svarstymų ir derybų, nusprendė deleguoti savo narius į Lietuvos Valstybės Tarybą.

1918 m. gruodžio 11 d. Vilniaus žydų bendruomenės pirmininkas J. Vygodskis, žinomas sionistų veikėjas, buvęs Rusijos Dūmos deputatas Š. Rozenbaumas ir religinės organizacijos „Agudat Israel“ pirmininkas N. Rachmilevičius tapo Lietuvos Valstybės Tarybos nariais, o kartu ir pirmojo, A. Voldemaro vadovaujamo nepriklausomos Lietuvos Ministrų Kabineto nariais: J. Vygodskis tapo ministru be portfelio žydų reikalams, Š. Rozenbaumas – užsienio reikalų ministro pavaduotoju, o N. Rachmilevičius – finansų, prekybos ir pramonės viceministru. Pastebėtina, kad šie žydų veikėjai sutiko būti kooptuoti į Lietuvos Valstybės Tarybą kaip savarankiški asmenys, t.y. formaliai neatstovaudami jokiai žydų politinei partijai.

Greitu laiku ir kitos žydų partijos perėjo į besikuriančios nepriklausomo

mos Lietuvos valstybės pusę. Lietuvių, kaip idealių partnerių, patrauklumas kuriant naująją Rytų Europos valstybę, kurioje visos tautos turėtų laisvę plėtoti savąją kultūrą, nusvėrė visus vidinius žydų prieštaravimus.

Tačiau nepriklausoma Lietuvos valstybė 1918 m. pabaigoje atsidūrė labai sunkioje situacijoje, kadangi jos link artėjo Raudonosios armijos daliniai, skubantys paremti Vokietijoje prasidėjusią revoliuciją. 1918 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Vyriausybės atsisaukimas „Į Lietuvos piliečius“ buvo išspausdintas lietuvių, lenkų, gudų ir žydų jidiš kalbomis. Šiame atsisaukime rašoma: „Šiandien visi išvydomė laisvės rytojū švintant. Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę, tad ginkime Nepriklausomą Lietuvos valstybę. Vienybėje, kaip broliai, padavę viens kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi kaip vienas, stokime už tėvynę! Lietuva pavojuje!“

Žydai ir gudai parėmė Lietuvos Vyriausybę ne tik politinėmis deklaracijomis ar kooptuodami savo narius į jos sudėtį, bet ir konkrečiais darbais. Į naujai formuojamą Lietuvos kariuomenę įstojo daugiau kaip 2 tūkst. žydų, tarp kurių buvo nemažai savanorių, grupė karininkų ir patyrusių karo gydytojų. Be to, Lietuvos žydai surinko nemažai lėšų Lietuvos gynimo fondui. Žydai, nepaisydami griežtų bausmių, net karo lauko teismo, taip pat pasižymėjo palaikydami ryšius su vokiečiais, supirkdami iš jų ginklus ir laikydami slaptus sandėlius su karo manta, gabendami ginklus ir amuniciją kuriamiems Lietuvos kariuomenės daliniams. Pagal analogiją su knygnešiais, tokie tiekėjai buvo vadinami ginklanešiais.

Žydų paramą besikuriančiai Lietuvai labai vertino Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininkas ir pirmasis nepriklausomos Lietuvos Prezidentas A. Smetona. 1935 m. jis rašė: „Tik ką gimusi Lietuvos valstybė buvo labai sunkioje padėtyje. Galėjo sudužti viltys į laisvą Lietuvą. Bet dalis žydų ir gudų visuomenės, geriau

suvokusios Lietuvos ateitį, parodė drąsumą ir nukreipė savo atstovus į Valstybės Tarybą bei jos sudarytą Vyriausybę. Šis jų dalyvavimas valdžioje suteikė didelę moralinę pagalbą. Savo ruožtu Taryba, vienydama įvairias lietuviškas sroves, žydus ir baltarusius, tuo būdu telkdama visą kraštą bendram reikalui, įvykdė svarbią misiją ir įtvirtino idėją dėl vienybės kuriant valstybę“. Žydų poziciją gyrė ir pirmasis nepriklausomos Lietuvos Ministras Pirmininkas A. Voldemaras. Pasak jo, tuo kritišku metu, kada, vokiečiams pralaimėjus karą, į Vakarus pajudėjo bolševikinė Raudonoji armija, o lenkų komitetas Vilniuje viešai pareiškė nepripažįstas lietuvių valdžios, žydų įėjimas į lietuvių valdžios institucijas buvo be galo didelės reikšmės mūsų krašto likimui. Anot A. Voldemaro, „savo prisidėjimu žydai parodė visam pasauliui, kad tiki nepriklausomos Lietuvos išlikimu ir likimu, ir ne vien tiki, bet ir patys prisideda savo darbu, bestatant nepriklausomą Lietuvą“.

Remdamasi žydų ir gudų pareikštu solidarumu, Lietuvos Vyriausybė galėjo ne tik sustiprinti savo pozicijas vidaus politikoje, bet ir tvirtiau reikšti pretenzijas į etniškai nelietuviškas teritorijas, ypač buvusiose Vilniaus ir Gardino gubernijose bei imtis ten konkretaus valstybinio darbo. Kita vertus, žydų ir gudų politinę prolietuvišką orientaciją sąlygojo ne tiek jų lietuviška politinė (ar pilietinė) savimonė, kiek jų konkretūs politiniai-etniniai lūkesčiai ir interesai. Jungdamiesi prie Lietuvos valstybinio darbo jie kartu stengėsi sukurti savo tautinę autonomiją – ir ne bet kokią, o politinę: žydai galvojo apie neturinčią precedento nacionalinę-personalinę autonomiją, o baltarusiai – apie teritorinę, su perspektyva sukurti Lietuvos-Baltarusijos federaciją arba bent savotišką baltarusių Pjemoną Lietuvos sudėtyje, prie kurio ateity galėtų prisijungti ir kitos Baltarusijos teritorijos. Abiem atvejais savo lūkesčiais buvo išeinama už tautinės mažumos statuso ribų.

Buvo ir žydų teatras

Vytauto Didžiojo universiteto Teatroliginės katedros docentės Inos Pukelytės knygoje „Žydų teatras tarpukario Lietuvoje“* nagrinėjama mažai tyrinėta ir iki galo neįvertinta žydų kultūros diasporoje dalis – Kaune tarpukariu veikęs žydų teatras.

Kaunas tuo metu buvo gana kosmopolitiškas miestas. Žydai jame sudarė apie 26 proc. – beveik trečdali Kauno gyventojų.

Knygoje rašoma, kad žydų teatro Kaune ištakos siekia XX a. pradžią. Pirmieji šaltiniai, liudijantys apie atsirandantį teatrą, liudija, kad Kaune jis pradėjo kurtis apie 1905 m. Kaunas tada buvo Rusijos imperijos pakraštys, gubernijos centras. Čia gyvenantys žydai kvietėsi iš Sankt-Peterburgo aktorius, choras. Po vieno choro apsilankymo pradėjo steigti muzikos ir teatro draugijos. Pirmasis autorius, kurio pjesės buvo suvaidintos Kaune, buvo Abraomas Goldfadenas – viena ryškiausių jidiš teatro žvaigždžių. Pirmieji jidiš spektakliai vyko Rotušės salėje.

Vėliau, apie 1919 m., jau veikė stabilesnė trupė. Ją sudarė aktoriai, susirinkę iš Rusijos. Daug žydų menininkų iš Vilniaus persikėlė į Kauną. Jidiš teatre dirbo žymūs tarptautinio lygio aktoriai Rudolfas Zaslavskis, Ida Kaminska, rusų nebylaus kino žvaigždė Osipas Runičius, Zigmundas ir Jonas Turkovai, kurie buvo ir jidiš kino kūrėjai.

Kaip pažymi autorė, repertuarą dažniausiai sudarė operetės, komedijos žanro pastatymai. Spektakliuose dažnai būdavo kalbama apie judėjų kultūros archetipus. Kartu tai buvo ir plačiai auditorijai skirti spektakliai su dainomis ir šokiais. Žydų teatras taip pat statė pagrindinius populiariausius kūrinius, kurie buvo patikrinti JAV scenose. Niujorkas buvo žydų teatro centras ir iš ten pastatymai keliavo čia.

Knygoje aptariamos spektaklių kalbos. Tuo metu žydų kultūroje buvo vartojamos dvi kalbos: jidiš ir hebrajų. Jidiš kalba buvo laikoma liaudies, buitės kalba, o hebrajų – sakralia, maldai skirta kalba. Žydų teatre daugiausia buvo vaidinama jidiš kalba. Bet buvo ir hebrajų teatro studija, kurios misija buvo susieta su meniškumo siekiu ir teatro meno kalbos paieškomis.

Manoma, kad žydų bendruomenė buvo uždara. Tačiau ji buvo, kaip dabar pasakytume, ir integruota į Lietuvos kultūrinį gyvenimą. Žydų artistai grojo Lietuvos teatro orkestre, varjetė, restoranuose.

Autorė išnagrinėjo ir kiekvienam teatrui svarbų klausimą kaip publika. Kaip minėta, spektakliai vykdavo jidiš kalba. Kadangi ši kalba turi daug panašumų su vokiečių kalba, ji buvo suprantama ne tik žiūrovams žydams. Be jų, spektakliuose lankėsi daug lietuvių ir rusų. Net ir mažai mokėdami kalbą žmonės ėjo į šį teatrą kaip į itin įdomų, novatorišką reiškinį. Statistika rodo, kad, pavyzdžiui, 1931 m. žydų teatre lankėsi 90 tūkst. žiūrovų, o Valstybės teatre – 80 tūkst.

Tuo metu sėkmingam teatro darbui daug įtakos turėjo agentai, antreprenieriai. Įvairiuose pasaulio miestuose buvo teatro agentų, kurie padėjo megzti ryšius, suburti trumpalaikius teatro kolektyvus. Žydų teatro aktoriai keliavo iš vienos vietos į kitą, trumpam apsistodami įvairiose pasaulio vietose. Teatro agentų dėka į Kauną atvažiuodavo daug tarptautinių jidiš teatro žvaigždžių.

Tarpukario lietuvių kultūrologai vertino šį teatrą kaip savo kultūros dalį. Apie jį straipsnius rašė Borisas Dauguvietis, Balys Sruoga ir kiti autoriai.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Vilnius įkvėpė

Poetų ir rašytojų, rašančių rusų kalba Lietuvoje, literatūrinis susivienijimas LS „Logos“ šiame išleido poezijos rinkinį „Vilnius šaukia“.* Tai, kaip skelbia paantraštė, Vilniaus poetinis įvaizdis.

Neperdėsime pasakę, kad rinkinio sudarytojai atliko tiesiog titanišką darbą. Leidinyje išspausdinti 176 autorių eilės, pašvęstos senajai Lietuvos sostinei Vilniui. Stebina ir laikas, kada buvo parašyti eilėraščiai. Jis, be kelerių metų, apima du amžius: nuo

1821 m iki 2017 m. Kūriniai išdėstyti chronologine tvarka, atsižvelgiant į poeto gimimo datą. Pateikiama trumpa kiekvieno autoriaus kūrybinė biografija.

Daugiatautis, daugiakultūris, daugiakalbis, daugiakonfesinis Vilnius savo grožiu, nepakartojamu koloritu, architektūra įkvėpė daugelio tautų ir kartų poetus pašvęsti savo eiles Gedimino miestui, kaip Vilnių yra pavadinęs ne vienas autorius. Skirtingos sąsajos jungia juos su Vilniumi.

Vieni jame gyveno dešimtmečius, kiti atvyko trumpam arba sustojo pakeliui į kitus kraštus. Rašė jie taip pat skirtingomis kalbomis. Adomas Mickevičius, Eugenijus Škliaras, Vladislavas Sirokomlė, Maksimilianas Vološinas, Maksimas Bohdanovičius, Avromas Suckeveris, Ana Achmatova, Česlovas Milošas, Levas Ozerovas... Skirtingas kiekvieno poeto braižas. Tačiau visų autorių eilėms būdingas vienas bendras bruožas – tai meilė miestui, pagarba jo istorijai.

Šiuolaikinei poezijai apie Vilnių atstovauja autoriai iš šešiolikos šalių: Lietuvos, Rusijos, Lenkijos, Baltarusijos, Izraelio, Ukrainos, JAV, Olandijos, Vengrijos, Danijos, Bulgarijos, Vokietijos, Turkmėnijos, Latvijos, Estijos, Jungtinių Arabų Emiratų.

Leidinyje pateikiama nemažai ir lietuvių poetų eilėraščių apie Vilnių,

išverstų į rusų kalbą. Spausdinamos Simono Stanevičiaus, Maironio, Salomėjos Neries, Bernardo Brazdžionio, Kazio Bradūno, Justino Marcinkevičiaus, Vytauto Rudoko, Vlodo Braziūno, Antano A. Jonyno eilės.

Leidinyje iliustruotas šešiasdešimt vieno dailininko paveikslų, sukurtų nuo 1785 m. iki šių dienų,

reprodukcijomis, kuriose įamžinti Vilniaus vaizdai. Pateiktos trumpos dailininkų biografijos. Ant knygos viršelio – Vladimiro Pustovojaus paveikslas „Bernardinų vienuolynas ir bažnyčia“ reprodukcija.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Literatūrinio almanacho „Vingis-7“ sutiktuvės

Lapkričio 13 d. Tautinių bendrijų namuose vyko literatūrinio almanacho „Vingis“ septintosios knygos sutiktuvės. Almanachą leidžia Tarptautinė literatū, rašytojų ir menininkų gildija „Vingis“*.

Renginį pradėjusi gildijos vadovė Onutė Kulbokienė pasidžiaugė, kad puiki tradicija – kasmet išleisti literatūrinio almanacho knygą gyvuoja jau septintus metus. Jos nuomone, tai puiki proga supažindinti šalies visuomenę su įvairių tautybių kūrėjų –

literatū, menininkų – kūryba. Šioje knygoje lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis išspausdinti 23 autorių kūrinėliai.

Leidinio lietuviško teksto redaktorius Jonas Laurinavičius pabrėžė, jog tai literatūros mėgėjų kūrybos almanachas.

Renginio metu literatūrinės gildijos „Vingis“ nariai skaitė savo kūrybą lietuvių, rusų, lenkų kalbomis. Šiltai buvo sutiktos jaunosios poetės Darjos Borisovos skaitomos eilės. Darja pirmą kartą laikė rankose knygą, kurioje spausdinama jos kūryba.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje*

Kodėl Lietuvos totoriai – puikus pavyzdys Ukrainai?

Tokio pavadinimo š. m. rugpjūčio mėn. Ukrainos leidinyje „Kraina“ atspausdintas žurnalistės Veronikos Mironovos interviu su Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku prof. dr. Adu Jakubausku. Pašnekovei buvo žinoma, kad A. Jakubauskas praeityje yra buvęs Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko visuomeniniu konsultantu tautinių mažumų klausimais, daugelį metų atstovauja Krymo totorių Medžlisui – Tautiniam parlamentui Lietuvoje, nuo 2015 m. yra Pasaulio Krymo totorių Kongreso generalinio sekretoriaus pavaduotojas. A. Jakubauskas pristatytas ir kaip rašytojas, poetas.

Žurnalistė domėjosi A. Jakubausko literatūrine kūryba. Jai taip pat buvo įdomu pasižvelgti apie pozityvų totoriaus kario – valstybės gynėjo įvaizdį Lietuvoje ir kaimyninėje Lenkijoje. Interviu buvo kalbama ir apie totorių integraciją į Lietuvos visuomenę, kuo šis pavyzdys galėtų pasitarnauti Ukrainai.

Šiomet minimas totorių įsikūrimo LDK 620-osios metinės. Žurnalistė pašnekovo klausė, kaip Lietuvos totoriams pavyko išlaikyti savo religiją, kultūrą, tautiškumą. Kaip totoriams išlikti XXI amžiuje, išsaugoti savo tapatybę kintančioje realybėje? A. Jakubauskas perteikė totorių persikėlimo į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę

istorines aplinkybes, samprotavo kaip Lietuvos totoriams pavyko išlikti atskira etnine grupe, apie Lietuvos totorių perspektyvas išlikti globalėjančioje visuomenėje. Visų pirma, pabrėžė jis, reikia gerbti šalį, kurioje gyvena, jos kultūrą, įstatymus, papročius, tuomet bus gera gyventi toje šalyje.

Interviu buvo kalbama ir apie dabartinę Krymo totorių padėtį. Lietuvos žmonės žinojo apie Krymo totorių deportaciją, nes lietuviai patys patyrė 1941 m. birželio 14 d. ir pokario trėmimus į Sibirą ir kitas SSRS vietas. Pašnekovas pažymėjo, kad dabartinė Krymo totorių padėtis prasta. Rusijos okupuotame Kryme atvirai vyksta žmogaus teisių pažeidimai, Krymo totorių bauginimai.

Po Krymo okupacijos dalis Krymo totorių buvo spaudžiama išvykti iš Krymo. A. Jakubausko nuomone, patys baisiausi metai, kuomet visa Krymo totorių tauta buvo ištremta į Vidurinę Aziją, nepasikartos, todėl svarbu išstverėti šį nelengvą laikotarpį, išmokyti išsaugoti savo vertybes, mokyti jaunąją kartą. Sugrįžimas į išsvajotą Krymą buvo nelengvas, todėl dabar svarbu pasilikti jame, nepasiduoti spaudimui ir nepalūžti. Aišku, Rusijos valdžia norėtų, kad totoriai paliktų Krymą, tai būtų jos svajonių išsipildymas, nes Krymo totorius trėmė ir persekiojo dar imperatorė Jekaterina II. Lietuvai palaiko Krymo totorių tautos kovą su Rusijos agresija. Du kartus Lietuvos Respublikos Seime vyko tarptautinės konferencijos situacijai Kryme aptarti, į kurias buvo susirinkę įtakingi Lietuvos ir užsienio šalių politikai, vyko Krymo totorių atstovų susitikimai su Seimo, Vyriausybės vadovais, Prezidente Dalia Grybauskaitė.

Ukraina: bus plečiamas mokymas valstybine kalba

Ukrainos prezidentas Petro Poroshenka rugsėjo 25 d. pasirašė Švietimo įstatymą. Įstatymas padidina valstybinės ukrainiečių kalbos vaidmenį švietimo procese. „Įstatymas užtikrina visiems lygias galimybes. Jis garantuoja kiekvienam abiturientui tvirtus kalbos įgūdžius, būtinus sėkmingai karjerai Ukrainoje“, - pažymima prezidento pranešime žiniasklaidai. Įstatyme įteisinamas dvylikos metų bendras vidurinis išsilavinimas. Svarbiausias akcentas jame yra mokomosios kalbos mokyklose. Numatoma, kad tautinių mažumų kalbomis, tarp jų rusų, vengrų, rumunų, lenkų, moldavų, bus mokoma tiktai pradinėse klasėse, bet nuo 2020 m. ir šios tvarkos nebeliks. Kaip pranešama, visose Ukrainos mokyklose mokomoji kalba bus ukrainiečių kalba. Tautinių mažumų kalbomis dabar mokosi apie 400 tūkst. vaikų 735 ugdymo įstaigose.

Pradedant penktąją klase, mokymas vyks ukrainiečių kalba. Išimtyms gali būti padarytos tik tautų – autochtonų, pirmiausia totorių, atstovams. Jie galės mokymo procese vartoti abi kalbas iki mokyklos baigimo. Švietimo įstatymui įgyvendinti numatomas trejų

metų pereinamasis laikotarpis, per kurį palaipsniui bus didinamas dalykų mokomąja ukrainiečių kalba skaičius.

Atitinkamai bus koreguojama ir vadovėlių leidyba. Pavyzdžiui, numatoma nuo 2018 m. visiškai nutraukti vadovėlių rusų kalba leidybą.

„Ukraina – vienintelė šalis, kurioje vartojama ukrainiečių kalba. Švietimo įstatymas išplečia valstybinės kalbos vartojimo švietimo sferoje ribas. Tai visiškai suprantama“, - sakė Ukrainos švietimo ir mokslo ministrė Lilija Grinevič.

Pasak ministrės, neleistina, kai vaikai, baigę mokyklas tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, nemoka ukrainiečių kalbos ir dėl to jiems sunkiau įstoti į šalies aukštąsias mokyklas.

Ukrainoje yra regionų, kurių gyventojai, pavyzdžiui, vengrų bendruomenės, apskritai nekalba ukrainietiskai. Vaikai mokomi, netgi dokumentacija tvarkoma vengrų kalba. Panaši padėtis rumunų bendruomenės gyvenamoje teritorijoje.

„Iš tikrųjų tai didelė Ukrainos problema, kuri daug metų nebuvo sprendžiama. Norisi tikėti, kad Švietimo įstatymas – tai vienas Ukrainos

nacionalinių interesų gynybos elementų. Anksčiau ar vėliau Ukraina turėjo spręsti šią problemą. Ukraina praranda dalį valstybingumo, kai šimtai tūkstančių kitos šalies piliečių, gyvenančių jos teritorijoje, yra visiškai kitos kultūrinės tapatybės“, - teigia ukrainiečių politologas Jaroslavas Makitra.

Švietimo reforma kainuos tris milijardus dolerių. Ukraina švietimo reikalams skiria 7 proc. biudžeto lėšų, gynybai – 5 proc.

Šiuo metu Ukrainos mokyklose yra vartojamos šešios mokomosios kalbos. Iš daugiau kaip 15 tūkst. mokyklų 581 mokykloje – rusų mokomoji kalba, 75 – rumunų, 71 – vengrų, 5 – lenkų, 3 – moldavų.

Naujas Švietimo įstatymas sulaukė kritinių atsiliepimų Rusijoje, Vengrijoje, Moldovoje dėl neva siaurinanų tautinių mažumų teisių mokytis gimtąją kalba. Atsakydamas į kritiką, Ukrainos užsienio reikalų ministras Pavelas Klimkinas pažymėjo, kad Ukraina ir toliau tautinėms mažumoms sudaro ir sudarys sąlygas mokytis gimtųjų kalbų. Kaip teigė ministras, mokėti valstybinę kalbą – tai nacionalinio saugumo klausimas.

SUMMARY

The Ethnic Minorities of Lithuania – in stamps. In September Lithuanian Post released for circulation the stamp for Lithuanian Jewish Community “The Ethnic Minorities and Communities of Lithuania. The Jews”. In the new stamp a menorah (a seven-branch candlestick, the symbol of Judaism) with the incorporated motif of the Pillars of Gediminas is depicted. The stamp has the edition of 40,000 copies.

H. Malemski, J. Rumša. *The Chair-*

man of the Scientific Society of the Polish of Lithuania: we remember the past, look at the future. The Society has been functioning for almost three decades – it was established in 1989. 19 people participated in the constitutional assembly. Today there are 75 people in the Society. One of its main goals is to participate while restoring the intelligentsia of the ethnic minority of the Polish in Lithuania, cherish the Polish language, and become one of the links connecting Lithuania with Poland in united Europe. The Society continues and develops the advanced traditions of the Association of Scientific Companions, established in Vilnius in 1907.

E. Mazul. *The Restoration of the State of Lithuania and the Ethnic Minorities.* Soon we are going to celebrate the 100th anniversary of the restoration of the State of Lithuania. What was the political situation on the eve of this historic event? How were the politicians going to solve the problems of the multicultural society, i. e. of Lithuania which was like that since the times of the Grand Duchy of Lithuania? What was the attitude of the ethnic minorities towards the state being restored? These and other relevant questions of that time are analysed in this publication.

Naujos knygos

Ina Pukelytė. Žydų teatras tarpukario Lietuvoje. Monografija. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas. Vytauto Didžiojo universitetas. 2017. 191 p., iliustr., faks., portr. Tiražas 100 egz.

p. 26

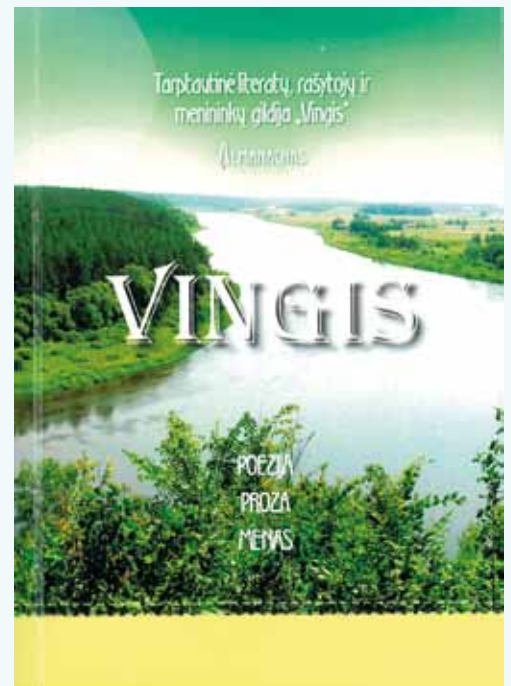
Зов Вильны. Поэтический облик Вильнюса. (Vilnius šaukia. Vilniaus poėtinis įvaizdis). Сборник стихотворений. Автор проекта, подбор иллюстраций и биографий – Владимир Кольцов-Навроцкий. Составители – Владимир Кольцов-Навроцкий, Ева Ахтаева. Редактор Елена Шеремет. Литературное объединение „ЛОГОС“. Вильнюс. 2017. 424 p., iliustr.

p. 26

Генрих Аграновский. Еврейские страницы Литовских архивов. Vilnius. G. Agranovskis. 2017. 300 p., илюстр.

Книгоje pateikiama daug anksčiau nežinomų faktų iš žymių litvakų gyvenimo. Pavyzdžiui, patikslinti skulptoriaus Marko Antokolskio gimimo metai ir vieta, aptikta daug įdomios medžiagos apie Jašos Heifetzo vaikystę, nustatytas namas, kuriame vyko steigiamasis Bundo suvažiavimas (namas neišliko), ir kt.

Vingis. Literatūrinis almanachas. Sudarytoja Onutė Kulbokienė. Viršelio nuotr. Justo Bliūdžiaus. Kaišiadorys. Printėja. 2017. 240 p. Tiražas 130 egz.

p. 27

„Draugų būrys“ – linksma ir įdomu

Gruodžio 2 d. Tautinių bendrijų namuose vyko tradicinis, rengiamas jau daug metų, koncertas „Draugų būrys“. Jame dalyvavo darbo veteranų choras „Auksinis amžius“, teatro studija „Aktinos“, solistės Raisa Andrejeva, Regina Plikus, Galina Petrova (visi iš Vilniaus). Visaginui atstovavo folkloro ansambliai: baltarusių – „Suzorje“, rusų – „Bylina“, ukrainiečių – „Kalyna“, o taip pat rusų vaikų folkloro ansamblis „Žavoronok“. Nuotraukose – koncerto akimirkos.

ISSN 2029-7394

9772029739001